

oud HOORN #1

Kwartaalblad 44^e jaargang 2022

De geschiedenis van het
DIACONIEHUIS

DE BULT

Stortplaats voor alles en iedereen

Een nieuwe lente, een nieuw geluid

Deze bekende eerste regel van een gedicht van Herman Gorter zou ik nu kunnen vervolgen met: en daarom ziet het Kwartaalblad er anders uit! Nadat ons blad heel wat jaren dezelfde uitstraling heeft gehad, vond de vernieuwde redactie het tijd worden voor verandering. Misschien was dat een enigszins riskante gedachte, want het kwartaalblad hoort bij een oudheidkundige vereniging. Moet je dan wel veranderingen willen? De redactie vond van wel, maar er zijn niet zo maar wat dingen gewijzigd.

Er is een 'bladformule' geschreven, dat wil zeggen dat we het fundament van het blad in kaart hebben gebracht. We hebben vastgelegd voor wie we het blad maken, wat het blad die doelgroep moet brengen en welke thema's we belangrijk vinden. Rubrieken zijn benoemd, we hebben keuzes gemaakt wat betreft de vormgeving, kleur- en beeldgebruik. Aan de lengte van de artikelen is een grens gesteld. Als aangeleverde artikelen langer zijn dan gewenst, wordt er een verkorte versie gepubliceerd en vervolgens verwezen naar de website van Oud Hoorn waar meer te lezen valt over de inhoud van het artikel. Als het goed is draagt dit alles bij tot een nog meer leeswaardig geheel.

Een ander formaat, een ander lettertype, een totaal andere vormgeving, ander papier, een andere drukkerij; de facelift is compleet. De redactie is zeer tevreden over het resultaat dat nu voor u ligt, maar wat vindt u ervan? We gaan over een jaar een enquête houden hoe alle veranderingen zijn ontvangen en dan kunt u gelijk eventuele tips kwijt. U mag natuurlijk ook eerder van u laten horen, graag zelfs! Uw reactie kunt u sturen naar het mailadres redactie@oudhoorn.nl. Via die weg kunt u ook uw persoonlijke verhaal over Hoorn in 1972 kwijt, zie de oproep hiervoor in het vorige Kwartaalblad. De eerste bijdrage is al binnen, leuk om te lezen! Wellicht raakt u geïnspireerd als u de bijdrage van het Museum van de 20e eeuw in de rubriek Waar kijken we naar? leest (en bekijkt). Oude herinneringen zullen vast herleven.

Over rubrieken gesproken, in het kwartaalblad zullen we in de eigen rubriek van de vereniging, Oud Hoorn 't woord, met regelmaat aandacht geven aan de actieve werkgroepen. Het gaat te ver om alle 125 vrijwilligers op termijn aan bod te laten komen, maar deze rubriek zal een mooi beeld geven van onze vereniging. In de eerste aflevering staat de werkgroep Distributie centraal. Ik wens u veel lees- en kijkplezier.

Arnoud Lansdaal

Bij de voorplaat

Dit jaar is het precies 200 jaar geleden dat de Diacony der Gereformeerde Gemeente in 1822 het dan zo genoemde huis 'In de 3 egels' op Achterom 3 aankoopt om het vervolgens als centrum voor de armenzorg in Hoorn in te richten. Het huis ontleent vanaf dat moment zijn naam aan het indertijd zogenoemde 'Armhuys' of 'Diacony Huys'.

Sinds de bouw in 1615 heeft het huis een bewogen geschiedenis gekend. Het statige pand heeft meerdere veranderingen in gebruiksfunctie ondergaan: van burgemeesterswoning via armenhuis, tehuis voor ouden van

dagen en uitvaartcentrum tot het huidige appartementencomplex. Vanaf 1965 geniet het huis een beschermde status als Rijksmonument.

Auteur Nettie de Roos heeft een uitgebreid artikel geschreven over de bouwgeschiedenis van het pand en de bewoners. Dit artikel is in zijn geheel terug te vinden op de website van Oud Hoorn. In dit kwartaalblad is een iets verkorte versie gepubliceerd. Ook op de website van Beeldbank Oud Hoorn is veel te vinden, zie daarvoor: www.beeldbank-oudhoorn.nl en klik bij Markante panden op Diaconiehuis.

In dit nummer

Voorwoord van de hoofdredacteur	2
Bij de voorplaat	3
De geschiedenis van het Diaconiehuis*	4
Hoorn in het jaar 1672*	8
Grote Oost 7 en Claas Jansz Cruijl*	12
Een bijzonder 17e eeuws glas van Willem van Someren	16
De onderduik van Loekie Themans	20
De Bult, stortplaats voor alles en iedereen*	24
Cor Selie, van visserman tot orgelman	29
Jan Nieuwenburg, een bevlogen burgemeester	32

Waar kijken we naar?

Westfries Archief	36
Westfries Museum	38
Museum van de 20e eeuw	40

Oud Hoorn 't Woord

Programma stadswandelingen 2022	42
Cultuurhistorische verkenning Poort van Hoorn	43
De werkgroep distributie	44
Documentatiecentrum Oud Hoorn	46

Stadsbeeld Restauraties & veranderingen

Colofon	51
---------	----

Verleden & Heden

	52
--	----

* Op de website van Oud Hoorn is een uitgebreidere versie van dit artikel te vinden. Deze versie bevat alleen tekst, er staan geen illustraties bij.

De geschiedenis van het Diaconiehuis

Nettie de Roos-Klaassen Bos

Diaconiehuis, ca. 1960

Bouwgeschiedenis

Bouw en locatie

Het oorspronkelijke huis is in twee bouwfases tot stand gekomen. Uit onderzoek in 2014 blijkt dat het linkerdeel met trapgevel reeds in 1596 als een diephuis is gebouwd. Burgemeester Albert Fransz. Sonck vergroot het perceel door het linkerdeel te koppelen aan een nieuw te bouwen dwarshuis met 'Vlaamse' trapgevel boven de dakgootlijst; hierdoor steekt het linkerdeel, zoals aan de gevel te zien is, iets meer naar voren dan het rechter. Op de foto hiernaast van ca. 1960 is aan het dak te zien dat het gebouw uit twee panden bestaat.

Uitsnede van de kaart van Velius uit 1615 (bron: Westfries Archief, bewerkt met huidige straatnamen – NdR)

De ontstaansperiode van het samengestelde pand komt overeen met de jaartalsteen 1615. Beide gevels zijn oorspronkelijk in baksteen opgetrokken.

Op een kaart uit 1615 van Velius (1572-1630), befaamd geschiedschrijver en stadsdokter van Hoorn, komt het samengestelde pand nog niet voor. Wel is het linker gedeelte uit 1596 als de eerste trapgevel vanaf de hoek van de Proostensteeg zichtbaar. De kaart laat ook zien dat het Achterom indertijd een gracht was. Volgens enkele summere gegevens uit archiefstukken heeft Velius overigens zelf aan de westzijde van het Achterom gewoond. Dat zou dan ergens rechts van het Diaconiehuis geweest moeten zijn, in een huis met een tuin die zich uitstrekte tot aan de Westerdijk, vlakbij de Kuil.

Tekening: Cornelis Springer, 16 oktober 1874
Diaconie Armenhuis en huis van notaris Carbasius, Achterom 3 en 5

Van voornaam woonhuis naar armenhuis

Het huis is de eerste tweehonderd jaar door zeer voornamen Hoornse burgers bewoond, waaronder meerdere burgemeesters. Zowel het huis als zijn bewoners genoten veel aanzien. Vanaf 1822 krijgt het pand een andere bestemming. Het wordt

verbouwd en uitgebreid met achterliggende gebouwen om het geschikt te maken voor de geheel andere functie van armenhuis. Rond 1865 verwerft de diaconie het naastgelegen 17e eeuwse huis, toen bewoond door notaris Carbasius, met trapgevel in eigendom. In 1867 wordt een tweede grondige restauratie, verbouwing en ook een belangrijke uitbreiding uitgevoerd. Tijdens deze grote verbouwing is de huidige gepleisterde gevel in de trant van het Noordelijk Maniërisme ontstaan. Rond 1890 wordt het huis van Carbasius gesloopt, maar wel met behoud van de entree en het achterliggende gebouw, Achterom 5. In 1891 worden twee huizen, Achterom 7-9, met in- en uitzwenkende topgevels gebouwd.

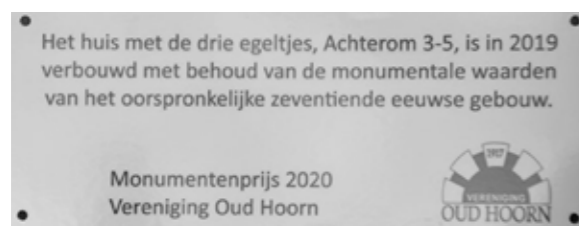
Van Diacony Huys naar Tehuis voor Ouden van Dagen

De verbouwing en uitbreiding van het *Diacony Huys* tot Tehuis voor Ouden van Dagen is het startsein voor meerdere aanpassingen over de periode 1924-1939. Binnenshuis worden de bestaande ruimtes veelal anders ingedeeld. In 1935 worden twee vleugels aan de achterzijde gebouwd, waarvan de linker in 1969 gesloopt wordt en de rechter nog tot 1989 door Woonzorgcentrum Westerhaven in gebruik is. Daarna wordt ook die gesloopt om ruimte te creëren voor de bouw van het nieuwe Westerhaven.

Van Tehuis voor Ouden van Dagen via uitvaartcentrum naar appartementencomplex

Tijdens een omvangrijke restauratie en verbouwing in de periode 1969-1971 wordt het pand heringericht als uitvaartcentrum. Het woonhuis op Achterom 1, dat reeds in 1956 als onbewoonbaar verklaard pand door de diaconie was aangekocht, wordt gesloopt en middels een doorgebroken muur volkomen in het huis geïntegreerd. In 1979 wordt dit deel nogmaals afgebroken en versmald om ruimte te creëren voor het verkeer naar Woonzorgcentrum Westerhaven. De twee woonhuizen op Achterom 7 en 9 worden vervangen door twee gepleisterde huizen met trapgevels. Achter- en zijgevels van de historische bebouwing worden gereconstrueerd. De donkergrijze Oegstgeester dakpannen worden vervangen door rode Oudhollandse pannen. Hoogstwaarschijnlijk is de huidige roze kleurafwerking boven een grijze plint rond 1987 aangebracht.

In de jaren 2017-2020 staat het complex weer in de steigers, er worden veertien 2-kamerappartementen in het huis gerealiseerd. Er vinden geen wijzigingen plaats aan de buitengevels, alleen een klein dakvlak wordt verhoogd. De complexe verbouwing gaat niet ten koste van de monumentale entrees en de voorgevel. Voor de Vereniging Oud Hoorn was dit een van de redenen aan dit geslaagde project de Monumentenprijs 2020 toe te kennen.

Bewonersgeschiedenis

Familie Sonck, 1615-?

Albert Fransz. Sonck, 1571-1658, telg uit een oud Delfts geslacht, geeft in 1615 opdracht tot de bouw van het huis met de naam 'In de 3 egels', zoals te zien is op een van de gevelstenen. De naam verwijst naar de drie egels in het wapen van de familie Sonck. Als aanzienlijk burger van Hoorn bekleedt hij in zijn lange leven vooraanstaande functies: schepen, burgemeester en hoogschout van Hoorn, geïmmiteerde voor de Staten-Generaal, lid van de Raad van State en de Generaliteits Rekenkamer, buitengewoon gezant in Engeland, Zweden en Denemarken en bewindhebber van de VOC. De familie Sonck zou tot 1650 op het Achterom hebben gewoond. Het is niet bekend aan wie het huis daarna verkocht is. Wel wordt zonder bronvermelding in een van de geraadpleegde boeken melding gemaakt van de verkoop van het huis in 1731 door Cornelis van Foreest aan Jacob Josias van Bredehoff. Het huis blijkt in 1731 één van de vijf duurste woningen van Hoorn te zijn. Of de familie van Cornelis het huis tachtig jaar bewoond heeft na de familie Sonck is helaas niet te achterhalen. Oom Nanning van Foreest woonde in het Foreestenhuis aan het Grote Oost.

Familie Van Foreest (?-1731)

Cornelis van Foreest, 1704-1761, heer van Schoorl en Camp en heer van Slot Egmond, bekleedt eveneens belangrijke functies: burgemeester en lid van de vroedschap van Hoorn, lid van de Geïmmiteerde Raden van Holland in het Noorderkwartier, geïmmiteerde van de Admiraliteit van West-Friesland en het Noorderkwartier, en bewindhebber van de Verenigde Oostindische Compagnie en de Geocroyeerde Westindische Compagnie.

Families Van Bredehoff en De Vicq (1731-1822)

Mr. Jacob Josias van Bredehoff (1677-1748) heer van Hobrede, is ook al een belangrijk man in zijn tijd. Hij is onder andere schepen van Hoorn en weesmeester. Een weesmeester heeft de oppervoogdij over de wezen en behartigt hun belangen. De jongste dochter van Van Bredehoff (Maria Jacoba) trouwt in 1729 op 18-jarige leeftijd met François de Vicq (1705-1780). François maakt deel uit van de raad in de vroedschap en is burgemeester van Hoorn. De jongste zoon, Gerbrand de Vicq (1736-1813), heer van Hobrede en schepen

van Hoorn, trouwt in 1761 met Geertruy Ida Velius. Uit aktes valt op te maken dat Maria Jacoba de Vicq, de oudste dochter van Gerbrand, na het overlijden van haar vader in 1813 samen met haar echtgenoot, Mr. Christiaan Jan van de Blocquery, secretaris van Hoorn, in het dubbelhuis woont. Op 27 maart 1822 verkoopt Maria Jacoba 'In de 3 egels', inclusief de grond die zich uitstrekt tot aan de Westerdijk voor de prijs van f 2.000,- aan de 'Diacony der Gereformeerde Gemeente'.

Armhuys of Diacony Huys der Ned. Hervormde Gemeente (1822-1929)

De zorg voor armen en ouderen als een van de christelijke plichten van naastenliefde is in voorgaande eeuwen vooral een taak van de kerk. Deze taak bestaat uit het uitreiken (of bedelen) van voedsel, kleding, brandstof en geld aan armen of het opnemen van hen in een diaconie- of armenhuis. Rond 1800 krijgt zo'n 8 tot 15% van de Hoornse bevolking een vorm van armenzorg en omdat de armen in een zeer ongeschikte ruimte verbleven waren de diakenen van de Gereformeerde Gemeente in Hoorn op zoek gegaan naar vervangende ruimte. Dat leidde tot de koop van het huis aan het Achterom.

Na 200 jaar krijgt het Diaconiehuis weer de functie waar het voor bestemd was: een prachtig, stijlvol woonhuis voor particulieren.

Elk jaar wordt een diaken tot directeur van het huis benoemd; deze houdt toezicht op het gebouw en het onderhoud ervan, zoals ook op de orde en de verstrekte maaltijden. De dagelijkse leiding is in handen van een echtpaar, de vader en moeder van het huis. Er mogen in totaal hooguit 40 mannen en vrouwen wonen. Ze worden verpleegden of bestedelingen genoemd en er wordt van hen verwacht dat ze zoveel mogelijk meewerken in het huishouden.

De bewoners hebben dan wel een dak boven hun hoofd, maar veel ruimte of privacy is er niet. Echtparen worden bij aankomst gescheiden en het huis wordt bevolkt door een gemengde populatie: eenzame ouden van dagen, dementen, alcoholisten en zwakzinnigen. Er heerst een strenge discipline, een regelmatige kerkgang is vereist en de omgang met onkerkelijken en andersgelovigen is ongewenst. De armen zijn

er daardoor in die tijd maar moeilijk toe te bewegen naar het armenhuis te gaan. In de kranten van 1905, 1908 en 1915 wordt melding gemaakt dat op basis van de jaarstukken van de Ned. Hervormde Gemeente in het Diaconiehuis resp. slechts 18, 19 en 11 bewoners zijn gehuisvest.

In het begin van de twintiger jaren besluit de Hoornse diaconie het huis grondig op te knappen en het daarna ook open te stellen voor alle ouderen. Men laat de naam armenhuis vervallen; voortaan zal het Tehuis voor Ouden van Dagen heten.

Tehuis voor Ouden van Dagen (1929-1967)

De officiële opening vindt plaats op 25 juni 1929. Het huis heeft nu ook kamers voor echtparen; op de eerste etage aan de voorzijde komen er drie. In 1935 worden er in de tuin twee vleugels aangebouwd. De linkervleugel is bestemd voor de verpleegden of bestedelingen, die gezamenlijk op een zaal slapen en overdag in een gemeenschappelijke ruimte terecht kunnen. De rechternleugel heeft elf kamers voor mensen die het kunnen betalen. Het huis wordt al met al een doolhof van trappetjes en smalle gangen en is alleen bestemd voor gezonde bejaarden. Als bewoners bedlegerig zijn, worden ze overgebracht naar het Stadsziekenhuis. Vanaf 1950 laten ziekenhuizen geen patiënten zonder een medische indicatie meer toe. Daarom wordt in het Diaconiehuis één van de dagverblijven als ziekenzaal voor bedlegerige bewoners ingericht. In het tehuis wonen dan zo'n 35 mensen: zaalbewoners, ziekenzaalbewoners en kamerbewoners.

Halverwege de vorige eeuw wordt in Hoorn toch een steeds nijpender behoefte aan een nieuw, modern bejaardenhuis voelbaar. Op verzoek van de gemeente wordt daartoe door de protestantse kerkgenootschappen in Hoorn op 1 november

1960 de Stichting Protestants Interkerkelijk Verzorgingshuis voor Bejaarden opgericht, die in 1967 uiteindelijk de bouw van het nieuwe Woonzorgcentrum Westerhaven achter het Diaconiehuis aan de Westerdijk realiseert.

Uitvaartcentrum (1971-2016)

Nadat de bewoners van het Diaconiehuis naar Westerhaven zijn verhuisd, wordt in 1969 een begin gemaakt met de restauratie van het gehele Diaconiehuiscapex. Begin 1971 is de restauratie voltooid en vindt de heropening plaats. Het Diaconiehuis wordt verhuurd aan Uitvaartcentrum Menger. Deze maakt al snel plaats voor de firma Boon, die op zijn beurt vrij spoedig daarna als huurder opgevolgd wordt door de heer Dragt van de EHBC, de Eerste Hoornse Begraafenis- en Crematieverzorging. Heel veel Horinezen zullen in dit pand afscheid genomen hebben van een dierbare. Uiteindelijk wordt in 2006 het gehele complex aan de EHBC verkocht. In 2013 verkoopt de heer Dragt de twee panden die tot dan toe steeds samen het adres Achterom 7 hebben gehad aan particulieren. Pas dan krijgen deze panden de afzonderlijke nummers 7 en 9 door de gemeente toegewezen. De EHBC gaat vervolgens tot 2016 verder op Achterom 3-5, waarna de panden verkocht worden.

Appartementencomplex (sinds 2020)

In 2020 is de verbouwing tot appartementencomplex gereed en worden de eerste huurders verwelkomd. En zo krijgt het Diaconiehuis na 200 jaar weer de functie waar het 400 jaar geleden voor bestemd was: een prachtig, stijlvol woonhuis voor particulieren.

Met dank aan Cees Smit van de werkgroep HHSM - Vereniging Oud Hoorn.

Bronnen

Odwin Ralling: *Bouwhistorische Verkenning (Diaconiehuis)*, maart 2017
 Judith Roosenschoon: *Zorgen voor de toekomst - 40 jaar Westerhaven (1960-2000)*, 2000
 Dr. L. Kooijmans: *Onder Regenten*, 1985
 E. de Jongh: *Portretten van echt en trouw*, 1986
 Annelies van Braam: *Kijk eens Achterom*, 2014
 Tineke Leiker-Kooijmans: *Straatslijpen in Hoorn*, 1974
 Henk Overbeek: *Hoornse gevelstenen en andere huistekens*, 2008
 B. Renckens: *Artikelenreeks 'Hoornse Historie'*, *Noordhollands Dagblad*, 1974-1980
 Armen-commissie te Hoorn: *Missive van de armen-commissie te Hoorn*, 1807
 C.A. Abbing: *Geschiedenis der Stad Hoorn - tweede deel*, 1842
 Hoorns Documentatie Systeem: *Diaconiehuis Achterom 3-5-7*
 Westfries Archief
 Kwartaalbladen Vereniging Oud Hoorn
 Namen der Diaconen van de Gereformeerde Religie (1618-1902)

Hoorn in het jaar 1672

Redeloos, radeloos en reddeloos

Arnoud Lansdaal

In het laatste kwartaalblad stond een artikel over het jaar 1572. Dat artikel was het eerste in de reeks 'Hoorn in het jaar...'. Nu het tweede artikel uit deze reeks, Hoorn in het jaar 1672, ook een gedenkwaardig jaar. In de literatuur wordt 1672 het rampjaar genoemd: het volk was redeloos, de regering radeloos en het land leek reddeloos - woorden die in menig geschiedenisboek te vinden zijn. Redeloos, radeloos en reddeloos, dat zeker. De bevolking raakte in paniek, de regenten voerden een zwalkend beleid en er werd gevreesd dat de nog jonge republiek verloren zou gaan.

Hoe was de situatie in dat bijzondere jaar in Hoorn? Om de gebeurtenissen in de stad te kunnen plaatsen is een stuk historie nodig van de Nederlanden in de honderd jaar vanaf 1572. Dat waren bepaald geen rustige jaren.

Van Oranje naar een stadhouderloze periode

Prins Willem van Oranje werd opgevolgd door zijn zoon prins Maurits. Na zijn dood werd diens halfbroer Frederik Hendrik de nieuwe stadhouder. Frederik werd op zijn beurt door zijn zoon, prins Willem II, opgevolgd. Deze Willem overleed in 1650 op 24-jarige leeftijd aan de pokken en toen was zijn beoogde opvolger er nog niet eens. Deze zoon, Willem III, werd acht dagen na zijn vaders overlijden geboren. Conclusie: er was geen directe opvolger in 1650.

De bestorming van Coevorden

De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden kreeg daarom vanaf 1650 een stadhouderloze periode. De leiding kwam in handen van regenten, bestaande uit personen van de gegoede burgerij. Een raadpensionaris werd de belangrijkste man. Engeland meende gebruik te maken van het ontbreken van een duidelijke leider in ons land. Een poging van de Engelsen om een handelsverbond in hun voordeel te sluiten mislukte en dat leidde zelfs vanaf 1652 tot een tweejarige oorlog.

Onduidelijkheid leidt tot extra onrust

Na die oorlog werd in 1654 de 28-jarige Johan de Witt als nieuwe raadpensionaris aangesteld. Hij trok snel veel macht naar zich toe en dat deed geen goed bij de burgerij. Veel mensen uit de adel, de ambachtslieden en het gewone volk waren geen fan van De Witt. Zij spraken zich uit voor weer een stadhouder, liefst een Oranje. Ze noemden zichzelf de Orangisten of 'Prinsgezinden'. Hun wens om weer een prins als leider te krijgen was vooralsnog niet succesvol. Bij de met de Engelsen gesloten Vrede van Westminster (1654) werd zelfs vastgesteld dat de Staten van Holland nooit meer een nakomeling van Willem II als stadhouder zouden kiezen. Dat betekende automatisch een langdurige stadhouderloze periode.

Een rampjaar

Tijdens die jaren kreeg de Republiek meerdere keren te maken met landen die het voorzien hadden op het 'stuurloze' land.

Het leger van de Fransen gaat bij Lobith de Rijn over

Een tweede oorlog met de Engelsen werd succesvol uitgevochten, maar toen kwamen vanaf 1667 de Fransen op de proppen. De Franse Zonnekoning, Lodewijk XIV, viel de zuidelijke Nederlanden (Vlaanderen, Limburg en Brabant) binnen en zette zijn zinnen ook op de Republiek. Maar Lodewijk was niet de enige kaper op de kust, ons land werd zelfs door vier vorsten bedreigd: een Engelse, een Franse en twee Duitse. Lodewijk had een verbond gesloten met twee Duitse vorsten (die van Keulen en Münster) en begon een oorlog tegen de Republiek. Het Staatse leger van de Republiek werd onder de voet gelopen en dat was niet verwonderlijk. Het Franse leger was ongeveer vier keer zo groot. De Franse troepen stootten daarom snel door, de stad Utrecht werd medio juni 1672 door de Fransen bezet. Om Holland te beschermen legde de Republiek in diezelfde maand een Waterlinie aan door de dijken voor Amsterdam door te steken. De zo ontstane waterbarrière beschermde het hart van de Republiek: het gewest Holland.

Veel onrust en Willem III wordt toch stadhouder

De Orangisten roerden zich steeds vaker. Er brak een algeheel oproer uit, rijke burgers ontvluchtten met hun bezittingen de steden. De Witt raakte bij een aanslag op 25 juni zo zwaar gewond dat hij zijn functie tijdelijk moest neerleggen. Zijn broer Cornelis, een van de leidende figuren van de Staatsgezinden met bijna net zo veel invloed als zijn broer, werd gevangen

genomen. Hij werd beschuldigd van een moordcomplot tegen de jonge stadhouder. Steeds meer vroedschappen (bestuurders van de steden) spraken zich uit voor Oranje, de regenten konden daar niet meer om heen. Op 4 juli werd Willem ondanks zijn jeugdige leeftijd (hij was toen 21 jaar) en ondanks het verdrag uit 1654, toch tot stadhouder van Holland benoemd. De functie had bepaald niet dezelfde inhoud als in de eerste helft van de zeventiende eeuw. Willem werd weliswaar lid van de Raad van State, maar mocht alleen waarnemen en kreeg nog geen stemrecht. Een advies uitbrengen, dat was het enige.

Prins Willem III, politiek 'handig'

Begin augustus was raadpensionaris Johan de Witt vrijwel hersteld. Hij stond klaar om zijn positie weer in te nemen, zijn oude macht te herstellen. Prins Willem was echter niet van plan de tweede viool te gaan spelen. Hij publiceerde op 15 augustus een brief waarin werd aangegeven dat het enige obstakel voor vrede het aanblijven van De Witt en zijn aanhang was. Willem wist dat dit onzin was, maar de bevolking geloofde erin en opnieuw kwam het tot een groot oproer in de steden. Vrienden van Willem smeedden een complot om de raadpensionaris te laten vermoorden. Een ideale gelegenheid deed zich voor toen Johan zijn broer Cornelis op 20 augustus in de gevangenis ging bezoeken. De menigte, opgehitst om de moord te gaan plegen, sleurde de broers uit het gebouw en schoot hen op straat dood.

Gebeurtenissen in Hoorn, burgemeester Jacob Sijms

De eerste opvallende kwestie uit de geschiedschrijving van Hoorn van het jaar 1672 is het verhaal rond Jacob Sijms, een van de vier burgemeesters van de stad. Jacob was een van de machtigste mannen van Hoorn omdat hij ook bewindhebber van de Verenigde Oostindische Compagnie was. Economisch gezien had hij daarom veel te vertellen, maar juist op dat vlak ging het fout. In 1670 werd door de VOC-kamer Amsterdam een omvangrijke fraude bij de Kamer Hoorn ontdekt, er was met obligaties geknoeid. Er waren grote partijen specerijen verduisterd en houtleveranties voor de schepen werden deels naar Sijms' hofstede in de Beemster gebracht. Sijms werd in Amsterdam ter verantwoording geroepen. Hij werd gearresteerd en gevangengezet. Het stadsbestuur van Hoorn stuurde een delegatie om zijn vrijlating te bepleiten, maar keerde zonder succes terug. Zelfs raadpensionaris Johan de Witt werd bij het geschil betrokken, maar ook zijn interventie leidde niet tot verandering. In januari 1672 werd Sijms echter toch vrijgelaten, op voorwaarde dat hij zich voor de rechtbank zou verantwoorden. Bij zijn aankomst in Hoorn werd hij door de burgerij met sneeuwballen bekogeld en met messen achternagezet, maar daar bleef het vooralsnog bij. Sijms hield zich op de achtergrond en de volkswoede keerde zich daarop vooral tegen een andere burgemeester waarover men zeer ontevreden was. Uiteindelijk werd Sijms in juni 1673 door de Hoge Raad veroordeeld tot een boete van f 10.000,- en werd hij van zijn taken ontheven. Enkele maanden later overleed hij.

Invloed van de oorlog

De eerste maanden van 1672 was het naast 'de kwestie Sijms' in Hoorn nog relatief rustig. Er was wel onrust vanwege de vraag of Hoorn en zijn inwoners bij de oorlog betrokken zouden raken. Een paar maanden later bleek dat inderdaad zo te zijn. Bijna driehonderd leden van de schutterij, zowel dienstplichtigen als beroeps, de zogenoemde 'waardgelders', vertrokken op 23 mei met burgemeester Meynard Sonck naar Enkhuizen. Vandaaruit ging een West-Fries leger naar Harderwijk om ten-

slotte naar de IJssel te gaan en zich aan te sluiten bij het Staatse leger. Daar kwam men tegenover de Fransen te staan. Het uit alle windstreken samengestelde leger was niet succesvol, want de troepen van Lodewijk stonden binnen de kortste keren voor de poorten van Utrecht.

Versterking van de stad

Voor de regenten in Hoorn was de dreiging van een oorlog een noodzakelijke aanleiding om ook in de stad voorbereidingen te treffen een eventuele vijand te kunnen weerstaan. De wallen moesten versterkt en verbeterd worden. De bevolking werd ingeschakeld, maar wel onder dwang, men was verplicht mee te helpen. Er werd in ploegen gewerkt, bewoners uit voorgeschreven wijken kwamen gelijktijdig aan de beurt. Ondersteund door trompetgeschal werd bekendgemaakt wie er moesten komen helpen, voorzien van de mededeling dat je een boete kreeg als je niet kwam. Eens in de vier dagen moest je aantreden, jezelf laten vervangen was niet mogelijk. Er stond wel wat tegenover, want als dank kreeg je van de stad gratis bier (hoeveel er gedronken mocht worden, wordt niet verteld). Het werk was zwaar omdat de benodigde grond even buiten de Oosterpoort uit het land van de zeezijde van de Schellinkhouderdijk gehaald moest worden. Paarden en wagens werden hier voor ingezet. Vermengd met specie werd de grond gebruikt om de wallen en bolwerken te herstellen en te versterken.

De onfortuinlijke burgemeester

Reynier Langewagen was een van de vier burgemeesters in Hoorn. Hij was staatsgezind en had niet veel op met de wens van de prinsgezinden. Naast zijn taak als burgemeester was hij ook ontvanger van de belastingen en bewindhebber van de Oost-Indische Maatschappij. Eind augustus kwam hij op werkbezoek in Enkhuizen. De burgerij van Enkhuizen kreeg daar lucht van en men postte voor het huis van de bewindvoerder waar Langewagen verbleef. "Dief, dief" schalde door de lucht - het feit dat medebestuurder Jacob Sijms onder zware ver-

Overlieden van de Oude en de Nieuwe Doelen te Hoorn, Groepsportret van Meindert Sonck, Reynier Langewagen, Willem van Neck en Pieter Remmetsz. Schilderij van Jan Albertsz. Rotius, omstreeks 1660, Westfries Museum

denking stond vanwege betrokkenheid bij een fraude maakte Langewagen ook verdacht. Men wachtte hem twee uur lang al joelend op. Eindelijk kwam hij 'doodelijk ontsteld, en over al zijne leden trillende, onder een groot gejuub en geroep voor den dag, terwijl er al één onder den hoop was, die het mesje gereed had, om de wagenstrengen stuk te snijden'. Blijkbaar slaagde die ene onverlaat er niet in om zijn mes te gebruiken, want Langewagen vertrok ongedeerd. De toon was echter gezet en wat er in Enkhuizen gebeurd was kreeg een vervolg in Hoorn.

Op 20 september werden de regenten in Hoorn vervangen, nieuwe vroedschappen werden aangesteld. Men noemde dit een Wetsverzetting, maar eigenlijk betekende het dat er meer prinsgezinden het voor het zeggen moesten krijgen. Vanwege het ongenoegen over de burgemeesters in het algemeen en Reynier Langewagen in het bijzonder, ontstond er die dag een volksoproep voor zijn huis aan de Italiaanse Zeedijk. Het oproer werd geleid door een vrouw, Roo Griet, die beweerde dat de burgemeester er met het belastinggeld vandoor wilde gaan. De menigte viel zijn huis binnen en plunderde het. In allerijl werd de schutterij ingeschakeld. Luitenant Raat nam met twee van zijn mannen zijn intrek in het huis van Langewagen om verdere plunderingen te voorkomen. Langewagen wist te ontkomen en hij vluchtte naar Amsterdam. Er werd zeshonderd gulden op zijn hoofd gezet. Toen Langewagen dat hoorde gaf hij zichzelf bij het college van de gecommiteerde raden in Hoorn aan. Hij was bereid in gijzeling te gaan terwijl uitgezocht kon worden wat er nu precies gebeurd was met het belastinggeld. Dat had hij beter niet kunnen doen, want toen de Hoornse bevolking hoorde dat hun voormalige burgemeester weer in de stad was, lichtte men hem gewelddadig van zijn bed en brachten hem naar Den

Haag, waar hij in de Gevangenpoort werd opgesloten. Van een echt onderzoek naar vermeende malversaties kwam het niet. Berooid stierf Langewagen in 1675. Zijn lijk werd onder grote belangstelling begraven in de Grote Kerk. Zijn grafsteen kreeg het volgende opschrift mee:

*'Hier ligt het lijk des grooten Mans,
Die even als hij was gerezen,
Zoo schielijk ook verloor zijn glans.
Vraagt gij wat mag de reden wezen?
Omdat zijn zoon moest ondergaan,
Doe 't graauw 's Lands Vaders dood dorst slaan.'*

Vluchtelingen

1672 leidde tot een vluchtelingenstroom in het land. Burgers uit de door de Fransen bezette gebieden zochten hun toevloed elders en een van hen was Johan Aelsen uit Harderwijk die in Hoorn terecht kwam. Hij schrijft op 4 november 1672 een brief aan een neef van hem in Batavia. De brief werd meegenomen door een zekere Gerrit op het kleine Hoornse VOC-schip De Bergeend, dat in 1672 van Texel vertrok. Kort daarna werd het gekaapt door de Engelsen, maar daarna weer heroverd door de Zeeuwen. Johan schrijft onder andere: "Ik ben met mijn kinderen naar Hoorn gevlucht, achtende mijn vrijheid hoger dan mijn goederen, die ik alle in Gelderland en in Harderwijk heb moeten achterlaten. Die zijn door een plakkaat van de koning alle aan hem vervallen, zodat ik nu een arm ben."

Tenslotte

1672 liep op zijn eind, het Rampjaar zou grote gevolgen hebben voor de Republiek. De strijd leidde onder meer tot de sluiting van banken, winkels, rechtbanken, scholen en schouwburgen. Ook gingen door de oorlogscrisis veel handelaren, kunstenaars en schilders failliet. Door de Waterlinie rond Amsterdam kwam onder meer de verkoop van bouwpercelen stil te liggen, de grond lag nog jarenlang braak.

Bronnen

H. Kroon en F. Kapteijn: *Nieuwe Kroniek van Hoorn*, 1891
Diverse auteurs: *Vervolg op de Chronyk der Stad Hoorn van Dr. T. Velius*, 1992
Kwartaalblad Oud Hoorn, april 1981
Roelof van Gelder: *NRC Handelsblad*, artikel van over ooit buitgemaakte zeepost

Geraadpleegde websites

Geboortevannederland.nl, oudhoorn.nl,
Rampjaarherdenking.nl, resources.huygens.knaw.nl, rkd.nl,
Westfriesgenootschap.nl, Wikipedia

Grote Oost 7 en Claas Jansz Cruijl

Peter Swart

Grote Oost 7 in Hoorn is een hoog huis met een rijk gedecoreerde voorgevel. Het meest opvallende onderdeel van de gevel is een fries, een horizontale band met beeldhouwwerk. Daarin staat het wapen van het ambacht Drechterland centraal. Het wapen wordt geflankeerd door kinderfiguren, vogels en weelderige acanthusranken.

Over de bouw- en bewoningsgeschiedenis van Grote Oost 7 verscheen in 2000 een informatief boek. Hierin wordt op basis van stijlkenmerken en bouwsporen geconcludeerd dat het huis uit het begin van de zeventiende eeuw moet dateren. Maar wie is de stichter van dit monumentale huis?

In het Westfries Archief vond ik een mogelijk aanknopingspunt. Uit een transportakte blijkt dat Claas Jansz Cruijl in 1620 een huis aan de noordzijde van het Grote Oost kocht. Hij was secretaris van de dijkgraaf van Drechterland. Het is een bijvangst van archiefonderzoek naar het Foreestenhuis dat aan dezelfde zijde van het Grote Oost staat. In dit artikel wordt de relatie tussen Grote Oost 7 en Claas Jansz Cruijl aannemelijk gemaakt. Daarnaast schetst het artikel een beeld van deze relatief onbekende figuur uit het Hoornse verleden.

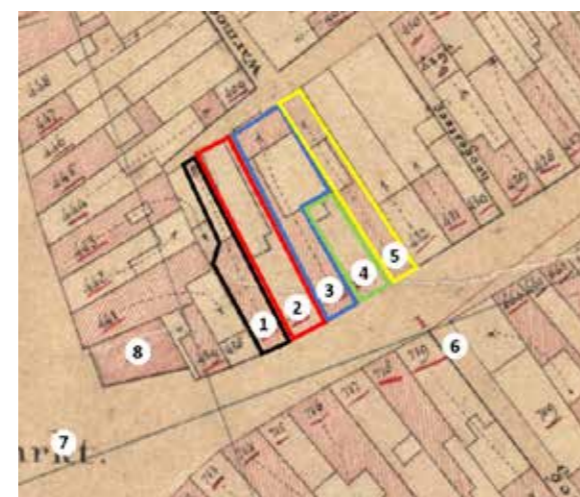
Kopers, verkopers en burens

Claas Jansz Cruijl kocht zijn huis aan de 'noirtsijde vande Oosterstraet' van oud-burgemeester Willem Pietersz Hases. Zoals gebruikelijk in een transportakte staat de locatie nader omschreven aan de hand van de naastgelegen huizen. Volgens de akte grensde het huis van Claas Jansz Cruijl aan de oostzijde met dat van de erfgenamen van Cornelis Thonisz. Aan de westzijde, richting de Roode Steen, stond het huis van Cornelis Segersz.

De buurpanden bieden een eerste houvast voor de locatiebepaling. Maar hiermee valt nog niet te zeggen of het huis van Claas Jansz Cruijl correspondeert met Grote Oost 7. Gelukkig voor de tegenwoordige onderzoeker kregen rond 1620 meer huizen aan de noordzijde van het Grote Oost een nieuwe eigenaar en zijn de bijbehorende transportakten bewaard gebleven. Daarmee ontstaat een beeld van een huizenblok met nuttige referentiepunten.

Zo deden de erfgenamen van Cornelis Thonisz in 1621 afstand van hun huis. Het werd verkocht aan oud-burgemeester Cornelis Cornelisz Keijser. Volgens de transportakte heette dit huis Delft en liep het perceel aan de achterzijde door tot aan het kleine 'overwelft burchwaltgen', een oude aanduiding voor de Trommelstraat. Claas Jansz Cruijl was de eigenaar van het huis aan de westzijde, Outger Jansz Molenwerf bezat het huis aan de oostzijde. De vermelding van de overwelfde burgwal maakt duidelijk dat het huis Delft en het naastgelegen huis van de secretaris van Drechterland ergens tussen de Roode Steen en de Schoolsteeg stonden.

Een derde transportakte geeft inzicht in het buurpand ten oosten van Outger Jansz Molenwerf. Dat was in 1621 eigendom

Detail van de kadastrale kaart uit 1823 met het huizenblok aan de noordzijde van het Grote Oost. Eigenaren van de huizen omstreeks 1621: 1) Cornelis Segersz, 2) Claas Jansz Cruijl, 3) het huis Delft van Cornelis Thonisz, later Cornelis Cornelisz Keijser, 4) Outger Jansz Molenwerf, 5) Jacob Bobeldijck. Referentiepunten: 6) Appelsteeg, 7) Roode Steen, 8) Waag

van advocaat Jacob Bobeldijck. Dankzij de trouwinschrijving van zijn dochter Catharina weten we dat het huis van Bobeldijck recht tegenover de Appelsteeg stond. Het huidige adres van dit huis is Grote Oost 13. Daaruit kan worden afgeleid dat Outger Jansz Molenwerf eigenaar was van Grote Oost 11, nummer 9 als het huis Delft bekend stond en Grote Oost 7 inderdaad het huis van Claas Jansz Cruijl moet zijn geweest. Cornelis Segersz, de buurman van Claas Jansz Cruijl aan de westzijde, had het huis op het huidige adres Grote Oost 5 in eigendom.

De Os en letters in een balk

Naast het wapen van Drechterland bevat de voorgevel van Grote Oost 7 nog een aanwijzing dat Claas Jansz Cruijl eigenaar van dit pand is geweest. Boven de drie ramen van de eerste verdieping zijn wapens aangebracht. Volgens de meest recente literatuur over het pand zijn het de wapens van Hoorn, Edam en Alkmaar, drie steden die in het College van de Gecommitteerde Raden van West-Friesland en het Noorderkwartier waren vertegenwoordigd.

Maar het wapen boven het middelste raam verdient nadere aandacht. In tegenstelling tot de wapens van Hoorn en Alkmaar is de stier niet in een schild geplaatst. Bovendien ontbreken de drie sterren die een vast onderdeel van het Edamse wapen vormen. In het standaardwerk De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst wordt het middelste wapen dan ook niet omschreven als het wapen van Edam maar als een 'voorstelling van een stier'. Maar wat is hiervan dan de betekenis?

De transportakte uit 1620 biedt uitkomst. Naast informatie over de koper, verkoper en locatie van het huis, geeft de akte ook de naam van het huis prijs: De Os. De middelste steen is hoogstwaarschijnlijk een uitbeelding van deze huisnaam, een naam die blijkbaar al voor 1620 aan Grote Oost 7 was verbonden. Voor de wapens van Hoorn en Alkmaar is vooralsnog geen verklaring gevonden. Verwijzen ze naar de herkomstplaats van de stichters?

De Os boven het middelste raam op de eerste verdieping. Collectie: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Grote Oost 7, het huis van Claas Jansz Cruijl. De foto is in 1915 genomen. Collectie: Westfries Archief

Het interieur van Grote Oost 7 bevat nog een andere interessante aanwijzing. Op een prachtig uitgesneden dwarsbalk zijn twee lettercombinaties aangebracht: CJS en AD. Het weelderige houtsnijwerk van de balk sluit aan bij het beeldhouwde fries in de voorgevel. De lettercombinaties zijn naast elkaar in één schild geplaatst. Ze vormen vrijwel zeker de initialen van het echtpaar Claas Jansz Cruijl en Aaltje Dirks. Alleen is de S niet de eerste letter van de achternaam Cruijl. Wellicht staat het voor Secretaris. Maar er is ook nog een andere mogelijkheid. De navolgende kennismaking met de secretaris van Drechterland laat zien dat in de zeventiende eeuw een achternaam geen vaststaand gegeven was.

Claas Jansz Cruijl alias Schedemaker

Claas Jansz Cruijl en Aaltje Dirks zullen omstreeks 1605 zijn getrouwd. De (onder)trouwinschrijving, die vaak inzicht geeft in de herkomstplaats van bruid en bruidegom, is helaas niet achterhaald.

Het echtpaar had zes kinderen. Hun namen staan in het archief van de Hoornse weeskamer opgetekend: Jan, Pieter, Jannetjen, Trijn, Marijtjen en Dirk. Via de index op de doop-, trouw- en begraafboeken van het Westfries Archief zijn de dopen van de meeste kinderen gevonden. Dat bleek nog een lastige opgave. Bij alle doopschrijvingen ontbreekt namelijk de achternaam Cruijl. Bovendien wordt in de oudste doopboeken de moeder van een dopeling niet vermeld.

Zoon Pieter en dochter Jannetjen werden gereformeerd gedoopt in respectievelijk 1609 en 1611. In beide gevallen staat Claas Jansz Schedemaker als vader in het doopboek opgetekend! Dat hij en Claas Jansz Cruijl een en dezelfde persoon zijn, lijkt weinig twijfel. In 1604 was Claas Jansz Schedemaker namelijk gedaagd in een rechtszaak waarbij hij secretaris van de dijkgraaf wordt genoemd. In deze zaak eiste ene Fransjen Frans van hem achterstallige huur voor een huis in de Kruisstraat. Verwijst Schedemaker naar het beroep dat hij of zijn vader uitoefende? De naam is een mogelijke verklaring voor de letter S in de balk in Grote Oost 7.

De doop van dochter Trijn moet in 1613 hebben plaatsgevonden. Bij de inschrijving van haar doop staat de vader summier geregistreerd als Claas Jansz van Hoorn. Wel wordt het woonadres van de vader in het doopboek vermeld. Hij woonde toen in de Nieuwsteeg, het adres dat ook bij de doop van Pieter en Jannetjen staat.

De Waag aan de Roode Steen in Hoorn. Helemaal rechts staat het huis dat Claas Jansz Cruijl van de stad Hoorn huurde. Detail van een tekening door Cornelis Pronk uit 1727. Collectie: Westfries Museum

Vanaf 1615 bewoonde Claas Jansz Cruijl het huis aan het Grote Oost dat naast de waag stond. Daar kwamen zijn twee jongste kinderen ter wereld. Het huis was eigendom van de stad Hoorn die hiervoor een jaarlijkse huursom van 125 gulden ontving. Bij de doop van Marijtjen in juli 1615 staat het woonadres van Cruijl omschreven als 'op die staets wagh'. Bij het jongste kind, dat de naam Dirk kreeg, is het woonadres van de vader een stuk nauwkeuriger omschreven: 'besijden de stadts wagh op het Oost'.

Na 1620, het jaar waarin Claas Jansz Cruijl het huis De Os kocht, zal het gezin zijn verhuisd. Het ging slechts een aantal deuren verderop wonen.

Secretaris en belastingpachter

Claas Jansz Cruijl volgde omstreeks 1604 Evert Melisz op als secretaris van het ambacht Drechterland. Binnen dat waterschap waren Hoorn en Enkhuizen de voornaamste plaatsen. Niet zonder reden wordt het wapen van Drechterland grotendeels gevuld met de wapens van deze twee steden. Het wapen in het gebeeldhouwde fries van Grote Oost 7 behoort tot de vroegst bekende uitbeeldingen ervan.

De nieuwe secretaris van Drechterland voerde de achternaam Cruijl of Kruijl. In brieven van het ambacht aan de stad Hoorn gebruikte hij steevast deze naam. Het is denkbaar dat deze achternaam, in hedendaagse spelling Krul, verwijst naar zijn secretarisschap en bekwaamheid als schrijver.

Toen Claas Jansz Cruijl in 1620 het huis aan het Grote Oost kocht, was hij niet alleen secretaris van Drechterland. Hij genoot ook inkomsten als pachter van diverse belastingen in Hoorn en omgeving. Deze activiteit kwam in beeld dankzij de vermelding van Aaltje Dirks in het ontvangstenregister van de huizittende armenvoogden. Bij de inkomsten uit beluïdingen wordt zij de weduwe Claas Jansz Pachter genoemd.

Tot het midden van de achttiende eeuw lieten overheden de inning van accijnzen meestal aan particulieren over. Jaarlijks of halfjaarlijks werd de verpachting van belastingen op levensmiddelen en verbruiksgoederen aan de hoogste bidder gegund. Verpachtingsregisters in het Westfries Archief laten zien dat Claas Jansz Cruijl in de periode 1618-1624 meer dan 20 keer het recht op inning kocht. De pachtsommen die hij moest betalen, varieerden van nog geen 200 gulden tot meer dan 9.000 gulden. Vooral met de pacht van accijnzen op graan en de pacht van de waag was veel geld gemoeid.

De accijnzen op graan werd meestal geïnd bij de molens waar het graan werd gemalen. Logischerwijs werd het waaggeld in de

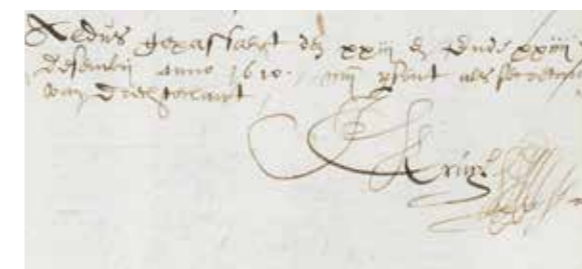
Twee zeventiende-eeuwse afbeeldingen van het wapen van het ambacht Drechterland. Links het wapen in de gevel van Grote Oost 7, rechts het wapen op een houten kist (1684) in de collectie van het Westfries Museum. Opvallend is de afwijkende oriëntatie van de schuinbalk in het linker wapen. Zoals gebruikelijk en later officieel vastgesteld, loopt de balk die de wapens van Hoorn en Enkhuizen scheidt van links onder naar rechts boven. Foto's: gevelstenen.net en Cees Bakker

waag aan de Roode Steen geïnd. Dat Claas Jansz Cruijl nabij de waag woonde, was ideaal voor de uitoefening van zijn recht!

Aaltje Dirks en de kinderen

Op 23 september 1624 nam Claas Jansz Cruijl voor de laatste keer accijnzen in pacht. Een maand later overleed hij en nam zijn weduwe noodgedwongen de lopende zaken over. Zo komen we Aaltje Dirks eind 1625 tegen als schuldeiser van een weduwe van een grofsmid. Ze had nog ruim 34 gulden aan waaggeld van de overleden grofsmid tegoed. Na het overlijden van Claas Jansz Cruijl meldde Aaltje Dirks zich bij de weesmeesters van Hoorn om de kindsdelen van de erfenis vast te leggen. Elk van de zes kinderen zegde zij 500 gulden toe met belofte van onderhoud tot hun twintigste levensjaar. Daarbij diende het huis aan het Grote Oost als onderpand.

Begin oktober 1636 lag Aaltje ziek op bed en liet zij haar testament opmaken. Hierin bepaalde de weduwe dat haar goederen pas verdeeld mochten worden als Dirk Claasz Cruijl de leeftijd van 25 jaar had bereikt. Het testament maakt ook duidelijk dat ze nog achterstallige belastingsschulden had. Enkele dagen later overleed Aaltje Dirks.

Handtekening van Claas Jansz Cruijl (Kruijl), secretaris van Drechterland. Fragment van een brief uit 1610. Collectie: Westfries Archief

De nalatenschap van het echtpaar leidde in 1640 tot meerdere rechtszaken. Die draaiden om belastingsschulden en de verkoop van het huis. De Gecommitteerde Raden namen gerechtelijk stappen om de belastingsschulden in te vorderen. In een andere zaak eisten de kinderen geld van Cornelis van Neck, de nieuwe eigenaar van hun ouderlijk huis. Voor het gerecht van Hoorn was het een lastig dossier waarvoor zelfs juridisch advies in Amsterdam werd ingewonnen.

De verkoop van Grote Oost 7 aan Cornelis van Neck zal na 2 augustus 1637 hebben plaatsgevonden. Op deze datum trouwde Marijtjen Claas, de jongste dochter van Claas Jansz Cruijl en Aaltje Dirks. Haar huwelijk met lakenkoper Pieter Jansz Wit werd nog bevestigd 'ten huijse vande bruijts staende opt Oost'.

Tot slot

Het pand Grote Oost 7 is het woonhuis van Claas Jansz Cruijl en zijn gezin geweest. Behalve secretaris van de dijkgraaf van Drechterland was hij belastingpachter. In de archieven komen we hem onder verschillende achter- en bijnamen tegen: Cruijl, Schedemaker, Pachter en Waagmeester.

Waarschijnlijk heeft Claas Jansz Cruijl het huis kort na 1620 laten bouwen, dan wel laten verbouwen. De belangrijkste aanwijzing hiervoor is het wapen van Drechterland in de voorgevel. Maar ook de initialen in het interieur wijzen in die richting. Na het overlijden van Cruijl in 1624 woonden zijn weduwe en kinderen nog zeker 12 jaar in het huis op het Grote Oost.

Van de zes kinderen waren in 1640 vermoedelijk alleen Jannetjen en Marijtjen nog in leven. Hun zus Trijn, getrouwd met Hendrick Jansz Wendels, moet enkele jaren eerder zijn overleden. Over de jonge Dirk Claasz Cruijl en de twee oudste zonen zijn verder geen gegevens gevonden. De dochters van Claas Jansz Cruijl en Aaltje Dirks zorgden weliswaar voor nageslacht maar de naam Cruijl verdween uit Hoorn. Wat bleef is zijn monumentale woonhuis.

Voor de totstandkoming van dit artikel ben ik dank verschuldigd aan John Brozius en Anton Groot.

Een bijzonder 17e eeuws glas *van Willem van Someren*

Christiaan Schrickx

In 2019 is door het team Archeologie van de Gemeente Hoorn een grote opgraving uitgevoerd aan het Nieuwe Noord. Hier stond een gebouw dat in de stad bekend stond als de lage V&D. Het was in 1967 als noodexpositieruimte voor deze winkelketen gebouwd en sindsdien blijven staan.

Het is iedereen bekend hoe het verder is gegaan: in 2015 ging V&D failliet en de gebouwen van de winkelketen hebben nieuwe bestemmingen gekregen of zijn, zoals hier het geval, gesloopt. Ook het naastgelegen oude schoolgebouw, dat al lang leeg stond, is afgebroken. Inmiddels zijn op de locatie 43 appartementen gerealiseerd door vastgoedbedrijf ARP onder de naam De Gruyter, naar het monumentale hoekpand uit 1928 waarop nog altijd de winkelnaam P. de Gruyter & Zoon valt te lezen. Nu staat aan het Nieuwe Noord weer een rij huizen, zoals dat ooit in de 17e eeuw ook het geval was.

Over de opgraving valt zeer veel te vertellen. Verrassend was dat op de locatie al in de 16e eeuw een brouwerij, stallen van een herberg en een leerlooierij stonden. Vanaf 1595 werden huizen aan het Nieuwe Noord gebouwd, met ook achterwoningen die via stegen waren te bereiken. Een deel van de opgraving vond plaats op achtererven van huizen aan de Ramen, een voorname woonstraat. Hier zijn veel vondsten gedaan van de allerrijkste inwoners in de stad in de 17e eeuw. De uitwerking is nog in volle gang en de resultaten volgen dan ook later. In dit artikel wordt één vondst uitgelicht: een bijzondere glazen beker die in bezit is geweest van Willem van Someren en Griet van Neck.

Een beerput

Achterop het erf van het huis Ramen 11 troffen de archeologen een houten beerput aan. De constructie is heel eenvoudig: zes palen met tegen de buitenzijde planken gespijkerd. De bak had inwendig een afmeting van 1,80 bij 1,45 meter. Hierop

stond oorspronkelijk een houten secreet, een houten hok met poepdoos. De houtmonsters uit twee planken zijn dendrochronologisch onderzocht en hieruit blijkt dat deze afkomstig zijn uit een boom die rond 1598 is gekapt. De beerput zal dus rond 1600 zijn gemaakt.

Onderin de houten bak bevond zich een beerlaag, zoals in de archeologie een laag die bestaat uit menselijke uitwerpselen wordt genoemd. In de bak werd verder keukenafval gegooid, zoals pitten van druiven en kersen. Ook gebroken gebruiksvoorwerpen belandden zo nu en dan in de bak.

De inhoud van de put

De scherven keramiek onderin de bak zijn afkomstig van veertien voorwerpen, wat een klein aantal voor een beerput is. Een van de voorwerpen is een majolicabord, beschilderd met een schaakbordpatroon in blauw. Het zou goed een product van de Hoornse majolicabakkerij kunnen zijn, die vanaf 1615

Het opgraven van de houten beerput, Nieuwe Noord 2019

De glazen beker van filigraanglas, circa 1575-1615

actief was. De keramiek uit de beerbak laat zich plaatsen in de eerste helft van de 17e eeuw. Opvallend is het ontbreken van tabakspijpen, die vanaf ongeveer 1620 algemeen voorkwamen. De put is waarschijnlijk omstreeks die tijd buiten gebruik gesteld.

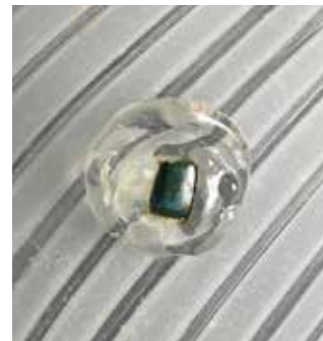
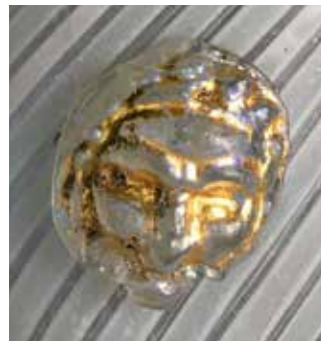
Uit de put komt een complete glazen bierbeker, wat uitzonderlijk is want glas wordt eigenlijk altijd in scherven gevonden. Het is een zogenoemde knobbelbeker uit de eerste helft van de 17e eeuw. Deze beker behoort tot het goedkope glaswerk: het is gemaakt van groen woudglas in een Duitse glasblazerij.

Complete glazen bierbeker, 1600-1650

Naast deze standaard voorwerpen van keramiek en glas, die geen rijkdom verraden, komt uit de beerput een uitzonderlijke glazen beker. Deze is gemaakt van kleurloos glas met diagonale witte glasdraden in een techniek die in Italië *vetro-a-fili* wordt genoemd. In

Nederland wordt dit ook wel *filigraanglas* genoemd. Het is bovendien gedecoreerd met saterskoppen met bladgoud en steentjes (parels) van zwart glas. De beker is niet in Italië (Venetië) gemaakt, maar behoort tot het *façon de Venise*: glaswerk in Italiaanse stijl gemaakt in de Nederlanden. Op basis van de stijl kan het worden geplaatst tussen circa 1575 en 1615. Meest in aanmerking komt Middelburg als plaats van vervaardiging. In 1581 werd daar een glashuis opgericht. De glasindustrie in Amsterdam kwam pas na 1600 tot bloei. De fraaie beker was bestemd voor drinken van bier.

Detailfoto's van appliques op de glazen beker: een vergulde saterskop en zwart glassteentje

Ramen 11

Dankzij de opgraving weten we precies waar dit bijzondere glas is gevonden, bij welk huis het hoorde en wanneer het is weggegooid. De beerput hoorde bij huis Ramen 11, een opvallend breed 17e eeuws huis met trapgevel.

Ramen 11, gebouwd door Willem van Someren en Griet Jans van Neck

In 1602 en 1603 wordt koopman Jan Jansz Kies als eigenaar van dit perceel genoemd. Hij stelde het als onderpand bij geldleningen die hij aanging. Zijn huis werd in 1606 per executieverkoop verkocht aan kapitein Gijsbert Jansz. In 1609 verkocht deze kapitein het huis met erf en boomgaard aan Claes Pietersz Buijs. Deze verkocht het op zijn beurt in 1610 aan Willem van Someren. Zonder enige twijfel kunnen we hem als bouwer, nadat het oude pand gesloopt was, van het huis aanwijzen. De bouw zal dan ergens in de jaren na 1610 hebben plaatsgevonden.

Willem Willemsz van Someren, de zoon van Willem van Someren en Catharina Lenarts Beckeren, kwam uit Utrecht en trouwde in 1601 met Margareta (Griet) Jans van Neck uit Hoorn. Zij was de dochter van Jan Jansz van Neck, een van de machtigste mannen in de stad, en Geert Anthonis. Ten tijde van het huwelijk was haar vader al overleden en was haar moeder hertrouwd met Wijbrant Pilgromsz. Willem van Someren bracht 4.000 gulden aan geld mee. Het echtpaar ging in Hoorn wonen, waar Van Someren vervolgens in het stadsbestuur actief was (als schepen en lid vroedschap). Hij was ook lange tijd bewindhebber van de VOC. Hij overleed in 1644.

Uit de doopboeken valt af te leiden dat het echtpaar inderdaad aan de Ramen woonde. Bij de doop van hun dochters Grietgen in 1615 en Josijntgen in 1618 staat namelijk de Ramen als woonstraat. Ook bij het huwelijk van dochter Sutjen in 1627 staat de Ramen genoemd. Het echtpaar kreeg acht kinderen. Dochter Catharina trouwde met Jacob Claesz Veen. Twee van hun dochters (Lijsbeth en Grietje) zijn in 1656 door Rotius geportretteerd en deze schilderijen bevinden zich in het Westfries Museum.

Uit het verpondingsregister (soort belasting) van 1667 kunnen we opmaken dat toen Griet Jans van Neck in het pand woonde. Zij overleed in dat jaar op 86-jarige leeftijd. Rond 1656 is door

Schilderij van Griet Jans van Neck in 1667, door Rotius (collectie Westfries Museum)

Rotius een portret van haar geschilderd, wat opmerkelijk is aangezien ze toen al 76 jaar oud was. Het huis is waarschijnlijk na haar overlijden door de erfgenamen verkocht.

De latere geschiedenis van het huis

Het huis bleef hierna lang een woonhuis van vooraanstaande families in de stad. In 1798 kocht Theunis de Bruijn het huis en erf met aangrenzende stal en wagenstal aan het Nieuwe Noord. Theunis de Bruijn kwam uit Geertruidenberg en was in 1793 door de stad aangesteld als Frans schoolmeester. Kennelijk gebruikte hij het grote pand aan de Ramen als Franse jongensschool. Hij ging in 1836 met pensioen en overleed twee jaar later in zijn woning aan de Koepoortsweg. Het pand bleef de functie van school behouden en werd in 1861 aangekocht door de Gemeente Hoorn, die aan de kant van het Nieuwe Noord een Burgerschool liet bouwen. In 1903 werd een nieuw schoolgebouw neergezet en dat is de school die in 2019 is gesloopt.

Van scherven tot museumstuk

De beker van filigraanglas is een zeldzaam voorwerp. Niet alleen uit Hoorn kennen we geen vergelijkbare vondsten, maar ook landelijk zijn weinig vergelijkbare bekens bekend. Was het een huwelijksgeschenk aan Willem van Someren en Griet van Neck in 1601? Of was het een erfstuk? Helaas zullen we dat nooit weten, maar zeker is dat de beker in hun bezit is geweest en ergens rond 1610/1620 is gesneuveld en in de beerput beland. De glasscherven zijn bij restauratieatelier Restaura in Heerlen zorgvuldig behandeld en gelijmd. De beker is nu een van de topstukken uit de bodem van Hoorn.

De restauratie van de glazen beker bij Restaura in Heerlen

De onderduik van Loekie Themans

Egbert Ottens

Het verhaal mag in Hoorn bekend zijn: dat van de baby Loekie Themans, een joods jongetje, in 1943 geboren in het Hoornse Stadsziekenhuis. Zuster Odile Moereels was er directrice. In haar ziekenhuis verzorgde zij samen met haar vriendinnen Aaf Dell en Dieuw van Vliet in de donkerste oorlogsjaren onderdak aan joodse en andere onderduikers. Ook bood zuster Moereels een veilige werkomgeving voor joodse verpleegkundigen, die er met vervalste persoonsbewijzen konden werken. Een van hen was Gerda Themans-Menko, de moeder van Loekie.

Loekie en zijn ouders overleefden de oorlog.

Najaar 2021, een jaar na de onthulling van het glasmonument in een patio van het Dijklander Ziekenhuis ter nagedachtenis aan zuster Moereels, kon Loekie, die als kleuter samen met zuster Moereels op het kunstwerk is vereeuwigd, dat zelf bekijken. Daartoe was hij uit Israël naar Hoorn gekomen, wat een jaar eerder vanwege de coronamaatregelen niet kon.

Hij vertelde bij die gelegenheid dat hij met het verhaal over zijn jongste levensjaren scholen bezocht in Israël. Ter illustratie daarvan gebruikte hij een reeks door hem zelf vervaardigde olieverfschilderijen (25x35 cm), die in dit artikel zijn afgedrukt. De bijschriften zijn door Loekie Themans zelf verzorgd.

Het huwelijk van mijn ouders, Sally Alexander Themans en Gerda Menko in Zutphen in januari 1943. Zij woonden in Amsterdam tot zij in juni 1943, dankzij de hulp van de dames Dieuw van Vliet en Aaf Dell, in Hoorn konden onderduiken.

Mijn zwangere moeder Gerda Themans-Menko bij de ingang van de oude poort van het Stadsziekenhuis in Hoorn. Zij werkte daar, dankzij directrice Odile Moereels, als een van de ondergedoken verpleegkundigen onder de schuilnaam Steeman. Op 22 november 1943 werd ik daar geboren.

Ongeveer zes weken na mijn geboorte werd het te gevaarlijk om mij in het Stadsziekenhuis te houden en overhandigde mijn moeder mij aan de onderduikorganisatie. Voor mij werd een veilig adres bij de familie Van den Berge, Tweeboomlaan 74 in Hoorn, gevonden. Bij de familie Van den Berge was reeds een joods echtpaar ondergedoken, dat mij als hun baby zou verzorgen.

De verlaten kamer met het wiegje en de ladder naar de vliering boven. Die nacht vluchtte moeder Van den Berge met haar twee kinderen naar een onderduikadres en ik werd via de illegaliteit naar een nieuw onderkomen gebracht.

Op een avond in februari 1944 stond de Duitse opsporingsdienst onverwacht bij de familie Van den Berge voor de deur. Vader Van den Berge werd samen met het joodse echtpaar opgepakt, maar ik zou de volgende dag worden opgehaald. (NB: Voor zover bekend zijn Abraham van den Berge en Aaf Dell, beiden werkzaam in het lager onderwijs, de één op de Muntstraatschool, de ander op de Margrietschool, gelijktijdig gearresteerd terwijl zij op school les gaven. Op dat moment stond ook een overvalploeg bij het huis van de familie Van den Berge voor de deur. Aaf Dell had Loekie bij de familie Van den Berge gebracht. Van den Berge stierf in Duitse gevangenschap in Buchenwald. Aaf Dell overleefde Ravensbrück. Het joodse echtpaar, Nathan en Esther Smit, is vermoord).

Het nieuwe onderduikadres was gevonden bij de familie Laan in De Goorn, waar ik een veilig onderkomen vond. Voor de kinderen zus Tini (9) en Jaap (7) was ik een neefje uit Brabant vanwege mijn zwarte haren.

Tijdens aanwezigheid van de bezetters in de straat werd ik in de kruipruimte onder de hangkast in de slaapkamer verborgen.

Mijn vader Sally Themans, die mij pas na de bevrijding voor het eerst zou ontmoeten, maakte met een keukenmesje voor mij van een bezemsteel een houten treintje.

Zondagmorgen: een uitje op de platte schuit, samen met mijn pleegvader, zus, broer en een mee-eetster, een meisje uit Amsterdam dat in de hongerwinter naar De Goorn kwam voor bijvoeding. Ik lig in de kindervagen.

Mijn vader Sally Themans bedankt als oud-onderduiker, op de Kaasmarkt voor het Westfries museum (Roode Steen) de bevolking van Hoorn, waarbij hij hen als de 'mensenredders' aanspreekt.

Eindelijk is het zover. Mijn ouders hebben in Amsterdam een woning gevonden en kunnen mij nu eindelijk voor het eerst meenemen. Hier sta ik tussen mijn vier ouders. Links mijn pleegouders Cor en Geertje Laan en rechts mijn biologische ouders Gerda en Sally Themans.

Mei 1945. Zijn we al bevrijd? Kunnen we al veilig naar buiten? Mijn pleegvader en ik kijken door het gebroken raam.

Hier zien we de familie Laan met mij in de platte schuit op weg naar de ontmoeting met mijn biologische ouders in Hoorn (juli 1945).

Hier zie je mij (18 maanden oud) met mijn vier 'grootmoeders'; gebaseerd op een foto gedateerd 7 juli 1945. Van links naar rechts: Aaf Dell, Dieuw van Vliet, Zuster Odile Moereels en Sara Themans, mijn biologische grootmoeder.

Loekie Themans

Loekie Themans emigreerde als twintigjarige in augustus 1963 naar Israël.

Hij studeerde voor werktuigbouwkundig Ingenieur. In Israël was hij werkzaam als technisch directeur van een slotenfabriek. Later had hij de leiding over een importbedrijf van sleutels en de bijhorende machinerie.

In 2014 ging hij met pensioen en had hij alle tijd voor zijn hobby als kunstschilder (o.a als portretschilder). Hij is gehuwd met Chaja Monnickendam. Zij hebben drie kinderen, tien kleinkinderen en een achterkleinzootje, dat nu bijna zo oud is als de peuter op schoot van zuster Moereels op het monument in het Dijklander Ziekenhuis.

De Bult

Stortplaats voor alles en iedereen

Wally Ooms

De Bult. Bij het horen van deze naam gaan bij veel (oudere) Horinezen direct de gedachten uit naar een smoezelige en onwelriekende locatie aan het IJsselmeer. Het is de plek waar vanaf begin jaren twintig van de vorige eeuw enorme hoeveelheden huishoudelijk, bedrijfs- en sloopafval in een hoek van het Julianapark zijn gestort. Dit gebeurde zonder dat er sprake was van controle op gevaarlijke stoffen e.d. Het stonk er, het was er vies, de ratten hadden er vrij spel, er rookte altijd wel ergens een hoopje afval en het was er altijd druk.

Ondanks de ietwat sinistere omgeving kijken velen er met een vorm van vertedering op terug. De vuilnisbelt was immers ook een ontmoetingsplaats en er was altijd wel reuring. Er werd zelfs gevestigd. Volgens kenners kon je er heerlijk vissen, met veel paling, snoekbaars en baars. In de avonden gingen buurtbewoners vaak ratten schieten met de boot. Dat kon ook vanuit de aan het beltterrein grenzende haven, de zogeheten Broekmanshaven (vernoemd naar een der eerste pachters: de heer Broekman), waar de boten in konden aanleggen om compost van De Bult te laden. Buiten het haventje stond een paal met katrol om de boten naar buiten te trekken. De vuilnisophalers zelf waren zeer gezien bij de inwoners en werden veelvuldig uitgenodigd voor een bakkie, dat als het weer het toeliet veelal buiten werd genuttigd.

Struinen

Op De Bult liepen allerlei mensen rond die ofwel iets kwijt moesten, ofwel tussen de afvalhopen aan het struinen waren naar iets van hun gading. Dat kon een afgedankte stoel zijn waar met de nodige arbeid nog een bruikbaar meubelstuk van

te maken was, lege flessen waar nog statiegeld voor terug te krijgen was, speelgoed dat niet langer gebruikt werd, etc. Bewoners van het nabijgelegen woonwagenkamp aan het ABC waren er veelvuldig te vinden om te kijken of er nog ijzer tussen te vinden was en andere verhandelbare objecten. Sommigen scoorden door het ziekenhuis geloosde medische instrumenten, waaronder injectiespuiten en andere attributen. Anderen vonden weggegooid spul uit de bedrijfscontainers van de telefoonfabriek van Philips die gevestigd was aan de nabijgelegen Hohenweg. Auto's met vaten vol chemisch afval van Zweihorn lakfabriek aan het Breed werden er gelost. Schildersbedrijven konden er terecht om van verfblikken af te komen. Maar het grootste deel van het afval was afkomstig van particulieren.

Het gaskassie

Als je het terrein betrad was vlakbij de poort een kooi: de zogeheten 'gaskamer', wat in de volksmond bekend stond als 'het gaskassie'. Vrijwel altijd lagen er dode dieren in de directe nabijheid van deze kooi. Dierenartsen waren in die tijd nog

Luchtfoto van Hoorn 1920-1940, Technische Dienst Luchtvaartafdeling

uitsluitend actief voor het vee op boerderijen. Als een huisdier was overleden of uit zijn lijden moest worden verlost, begaf het baasje zich naar De Bult om daar het dier te laten vergassen, waarna het werd verbrand. Dat klinkt anno nu wat bizar, maar het was destijds de meest optimale oplossing om afscheid te kunnen nemen van een (huis)dier. De noodzakelijke handelingen werden verricht door de beltbaas of een der medewerkers. Velen herinneren zich beltbaas Jaap Roorda, met lange zwarte leren jas, die vele jaren leiding heeft gegeven aan de reinigingsdienst die tientallen jaren operationeel was op De Bult.

Historie

In 1582 werd in Hoorn een vuilnisophaaldienst ingesteld. Dat was nodig ook, want tot dan toe kieperden de inwoners hun afval en mest in de gracht, op straat of ergens buitendijks. "Het werd doorgaans aan de zee-oevers gebracht", valt te lezen over de geschiedschrijving aangaande de stadsreiniging. Hoorn benutte zijn ligging aan zee. Over bedenkelijke stoffen die zo in het (grond)water terechtkwamen brak niemand zich nog het hoofd. Er werd tevens een pachter aangesteld, met als belangrijkste taken: weghalen van straatvuil, weghalen van as en huisvuil, legen van beer- en bezinkputten, reinigen van markten, uitmodderen van riolen. Het straatvuil moest dagelijks worden weggehaald: op werkdagen uiterlijk tot een half uur na zonsondergang en op zondagen uiterlijk tot 9 uur 's morgens.

De poep

Het afhalen van beer, vloeibare mest, moest plaats hebben in de winter vóór 7 uur, in de zomermaanden vóór 6 uur 's morgens. Ten tijde van de verpachting geschiedde namelijk de afvoer van fecale stoffen door middel van het zogeheten emmerstelsel. De fecale stoffen werden in allerlei soort vaatwerk opgevangen en deze vaten, voornamelijk open gegalvaniseerde emmers, werden 's nachts buiten de deur gezet, zodat in de nacht en in de vroege morgenuren de straten haast onbegaanbaar waren. Een groot gedeelte van de inhoud kwam terecht op de openbare straat, in de zinkputten en op de glooiingen. Van mijn vader herinner ik me de uitdrukking: "Juffrouw heeft u nog poep, zet uw emmertje maar aan de stoep". De gemeente herademde wanneer de emmers door werklieden van de pachter waren geledigd en deze objecten weer van de openbare straat waren verdwenen. In 1914 werd het wisseltonstelsel ingesteld.

Eigen beheer

De stort was tot 1870 buitendijks. In dat jaar werd de vuilnisophaaldienst ondergebracht aan de Nieuwe Wal. In 1914 werd de reinigingsdienst in eigen beheer genomen, gevestigd aan de Nieuwe Wal 1, met woning, stallen en loods. Hiermee kwam een einde aan het verpachtingssysteem, daar de gemeente de verpachting van de werkzaamheden beu was en deze belangrijke taak niet langer aan anderen kon en mocht

De Bult 1961

Jaap Roorda

Bakkie doen met o.a. Cor Duinmaier, Foks en Zwijnenburg

Nieuwe Wal, loods naast woning Jaap Roorda met vuilniskarren

worden toevertrouwd. Terecht stelden burgemeester en wethouders dan ook voor de reinigingsdienst met ingang van 1 januari 1914 in eigen beheer te nemen, daarvoor aan te stellen als bedrijfshoofd een directeur en een krediet te verlenen tot aanschaffing en overneming van al hetgeen tot het voeren van de gereorganiseerde dienst gevorderd wordt. Daartoe behoorden vier vuilniswagens met inlaadkleppen, een veegmachine, een sneeuwschuif en ook 9 paarden (Russische ketten). Naast de directeur bestond de personele bezetting uit een klerk, een bode, een beltbaas, voerlieden voor het afhalen van huisvuil en keukenafval, voerlieden voor de wisseltonnendienst, voerlieden voor het schoonhouden van zinkputten, een voerman voor diverse werkzaamheden, werklieden voor de straatveegdienst, een wisseltonnenreiniger, een urinoirreiniger, een baggerman en vijf beltarbeiders.

Hygiëne

Direct werd met vele oude gewoonten gebroken en werden voor de te verrichten werkzaamheden aparte diensten georganiseerd. Het 'emmerstelsel', een van de grote stenen des aanstoots onder het beheer van de pachter, werd afgeschaft; als overgangsmaatregel naar het spoelstelsel (met aansluiting op het gemeenteriool) werd het wisseltonnenstelsel ingevoerd. Ook het afhalen van huisvuil geschiedde meer naar de eisen des tijds en met daarvoor geëigend materiaal. Het vegen van het straatdek, tot dusver een taak van de burgerij, werd krachtig ter hand genomen, waarbij de veegmachine goede diensten bewees. Het ledigen van zinkputten geschiedde volgens een vast plan en het vervoer van de rioolmodder had plaats in ijzeren gesloten wagens. Door een en ander werd de dienst reeds terstond op meer hygiënische wijze verricht dan onder het beheer van de pachter.

Slachtafval

Het slachtafval, dat voorheen steeds in de zinkputten werd gedeponeerd en aanleiding gaf tot ernstige klachten, werd door middel van daarvoor speciaal gemaakt vaatwerk, zonodig dagelijks opgehaald. De intensievere reiniging van de stad werkte ook aanstekelijk op de burgerij en velen abonneerden

Medewerkers reinigingsdienst

zich bij de dienst op werkzaamheden die men vroeger noodgedwongen zelf moest verrichten. Zo kreeg de dienst mensen die zich abonneerden op het geregeld uitscheppen van particuliere zinkputten, het afhalen van bedrijfsafval e.d.

Oorlogsjaren

Als bijzondere jaren zijn vooral de oorlogsjaren van betekenis geweest. De vraag naar compost was in de jaren 1914-1915 uiterst gering. Door een steeds groter wordend gebrek aan kunstmeststoffen, voor een groot gedeelte het gevolg van de belemmering van de overzeese handel, ontstond langzamerhand zodanige vraag naar natuurlijke meststoffen, dat in de behoefte aan deze stoffen onmogelijk kon worden voorzien. Was de gemiddelde opbrengst van compost in de jaren 1914-1916 voor de gemeente f 5.000,-, in het jaar 1918 steeg dit cijfer tot ruim f 33.000,-. De prijs van de compost liep in dat jaar op van f 1,50 tot f 15,- per m³. Na 1918 nam de vraag sterk af en moest, mede ook door regelmatige inkrimping van de wisseltonnendienst, waardoor minder grondstoffen voor de bereiding werden verkregen, tot een andere wijze van vuilverwerking worden overgegaan.

Veranderingen in het bedrijf

Het reinigingsbedrijf ontwikkelde zich krachtig en vooral door de eminente leiding van haar eerste directeur werden steeds meer werkzaamheden aan dit bedrijf toegevoegd. In de loop der jaren werden de navolgende diensten bij de reinigingsdienst ondergebracht:

- 1915 Het schoon en op diepte houden met bijkomende werken van de havens, grachten, vaarten en sloten.
- 1916 De exploitatie van circa 15 hectare grasland, teneinde zo voordelig mogelijk in de foeragering der bedrijfspaarden te kunnen voorzien. In 1935 werd een gedeelte van dit grasland benut voor de aanleg van het Julianapark en enige sportterreinen.
- 1916 Het ontsmetten van woningen etc. op verzoek en voor rekening van particulieren.
- 1916 De aanleg en het onderhoud van de plantsoenen,

Rioolzuiger op het Gerritsland

- wegbeplantingen en tuinaanleg bij de gemeentegebouwen.
- 1926 Het beheer van de algemene begraafplaats.
- 1928 Het marktwezen.
- 1930 De vervoerdienst voor de gemeentebedrijven en diensten.
- 1934 Het beheer over het nieuw aangelegde Wilhelminapark met tennisbanen en sportvelden.
- 1935 Het beheer over het nieuw aangelegde Julianapark.
- 1938 De havendienst en visafslag.
- 1938 Het veilingwezen.
- 1938 Het beheer over het buitenbadhuis.

Dat bij deze ontwikkeling ook de nodige veranderingen tot stand kwamen in de inrichting van het bedrijf, behoeft nauwelijks te worden gezegd. Het beltterrein werd meermalen opgehoogd, terwijl voor afvoer van water en gier riolering werd aangelegd. Bovendien werd het terrein omgeven door een hoge dijk, teneinde voor overstroming gevrijwaard te blijven en de afzondering van het overig deel der gemeente zoveel mogelijk tot haar recht te doen komen. Een kantoorgebouw, een grote houten loods, een nieuwe stal, vizelberg en beltwoning verrezzen, terwijl de overige gegalvaniseerd ijzeren loodsen werden verbeterd en onder de overkapping bestraat.

Ooms Asfalt

Vanaf de jaren zestig kreeg Ooms Wegenbouw de beschikking over een asfaltinstallatie op De Bult. In een speciaal door Ooms neergezet houten gebouw bevond zich naast kantoorruimte ook een laboratorium, alwaar de kwaliteit van het asfalt gecontroleerd werd. Ook had Ooms de beschikking over een weegbrug, zodat bekend was welke hoeveelheden er in- en uitgingen. Voor de productie van het asfalt lagen er grote hopen met grind, zand, steenslag, alsmede tanks met bitumen. De benodigde vrachten zand en steenslag werden aangevoerd met schepen die gelost werden op de Doelenkade. Daar werd de vracht overgeheveld naar vrachtauto's, de zogeheten GMC's (oude legervoertuigen), die vervolgens het relatief korte stuk reden naar De Bult. Een precair klusje daarbij

Vuilnisauto no.2 DAF rol-trommel van 1959 tot 1970

was het lozen van de vracht. De grond aldaar wilde nog wel eens heel oneffen en heel glad zijn. Om die reden werden er ijzeren platen neergelegd, zodat het lossen goed kon verlopen. Dat liep niet altijd goed af.

Molen

De asfaltinstallatie werd asfaltmolen genoemd. Compleet met molenbaas (de chef), een menger die de knoppen van de installatie bediende en voor de juiste verhoudingen moest zorgen, een onderhoudsmonteur, een machinist die met een shovel de installatie moest voeden. Tot de negentiger jaren zou Ooms er blijven. Daarna kreeg het bedrijf de mogelijkheid een asfaltmolen te beginnen op de Schelphoek, een betere uitvalsbasis. Later zou er zelfs een tweede asfaltmolen komen. Daar ging wel het nodige aan vooraf, daar er protesten waren van omwonenden. Asfalt werd in die tijd volkomen onterecht ook wel teer genoemd en juist met dat teer hadden velen grote problemen. Cindu uit Hoorn, fabrikant van teerproducten, kende eerder al problemen, waardoor velen dachten dat ook op de Schelphoek een teerfabriek zou komen. Ten onrechte dus. De asfaltinstallatie heeft daar maar enkele jaren gestaan. Ooms had op verschillende plaatsen in Nederland de beschikking over asfaltinstallaties, waaronder de grootste asfaltcentrale op de Afsluitdijk, die gebruikt werd voor de aanleg van de vierbaansweg aldaar. Vanwege overproductie is Hoorn uiteindelijk gesloten, waarna de productie werd voortgezet in Schagen.

Reorganisatie

Het bedrijf zou tot 1977 blijven functioneren als de verwerkingslocatie van het lokale afval. De laatste ton van het tonnenstelsel werd in 1978 afgehaald aan het ABC. In 1986 verhuisde de reinigingsdienst van de Nieuwe Wal naar de Oude Veiling te Zwaag.

In 1989 werd er binnen de dienst gereorganiseerd, waarbij het reinigen van straten en onderhouden van plantsoenen, inclusief boomverzorging vanuit drie rayonposten werd uitgevoerd. De overige diensten vanuit de stadswerf aan de Oude Veiling te Zwaag. De afdeling Bijzondere Taken: reiniging, gladheid

Vuilniswagen met 'Houdt uw straat schoon'

en vervoer, riolen en gemalen, verkeer en openbare verlichting, bestratingen, magazijn en technische dienst, onderhoud gebouwen en terreinvoorzieningen, sportvelden, diervoorzorging. De kwekerij werd opgeheven, begraafplaatsen kwamen onder rayon 1.

Rayon 1. Pelmolenpad 37. Wijken: Binnenstad, Grote Waal, Hoorn Noord.

Rayon 2. Roskam 1. Wijken Risdam Noord, Risdam Zuid, Nieuwe Steen.

Rayon 3. IJsselweg. Wijken Zwaag, Blokker, Kersenboogerd.

Puin als opvulling bij de aanleg van straten

Ten tijde van de aanleg van het nabije Venenlaankwartier is een deel van het gestorte afval op De Bult weer gebruikt als

Stortplaats eind jaren '60

ondergrond van wegen en woonwijken, van Willemsweg tot Venenlaan. Daarover zijn vele verhalen bekend, o.a. over de ongeschiktheid van de tuinen tot verbouw van groenten. Er werd afgeraden om te eten uit de eigen tuin, of zelfs met blote handen te gaan graven. Bewoners van het Venenlaankwartier zouden later melding maken van veel ziektegevallen en een opvallend hoog percentage aan sterfgevallen als gevolg van kanker. Velen zijn dan ook van mening dat er gesaneerd moet worden in het gebied.

Daar waar nu een verhoogd gedeelte is te zien in het Julianapark ligt veel verborgen.

Medewerkers van de vuilnisophaaldienst, 1970

Cor Selie

Van visserman tot orgelman

Janna Chün-Selie

Wanneer er de vorige eeuw een top 10 van bekende Horinezen zou hebben bestaan, was de kans groot geweest dat Cor Selie, bijgenaamd 'Witte Selie' of 'Witte' daarin een plek had gekregen. Deze voormalige IJsselmeervisser kreeg vooral bekendheid als orgeldraaier op het Grote Noord te Hoorn. Maar niet alleen in Hoorn liet hij het winkelend publiek zijn orgelmuziek horen, ook op het West-Friese platteland, Wieringen, Enkhuizen, Schagen, zelfs in Warschau en in Moskou.

Oud Hoorns geslacht

De overgrootvader van Cor, Hendrik Jacob Selie (1822 – 1900) was gehuwd met Anna Tros (1830 – 1910), beiden geboren en overleden in Hoorn. Twee broers van Anna verdienden de kost met vissen en waarschijnlijk is Hendrik Jacob zodoende in de visserij terecht gekomen. Vier zonen van Anna en Hendrik waren eveneens visser. Alleen nakomelingen van zoon Dirk, de grootvader van Cor, bleven dit beroep uitoefenen: Antonius (Toon, de vader van Cor) en diens broers Andries, Carel en Hein. Broer Andries viste slechts enige tijd. Hij vond ander werk, rijksambtenaar op de pont bij Velsen. Cor zelf heeft zo'n dertig jaar gevestigd. Toen hij stopte in 1970 kwam er een einde aan vier generaties vissers van de familie Selie.

Een na jongste kind

Vissers hadden meestal een bijnaam. De familie Selie had over het algemeen een vrij donker uiterlijk, maar Cor als enige niet. Dit zal misschien geleid hebben tot zijn bijnaam 'De Witte', of 'Witte Selie'. Cor(nelis) werd geboren in 1926 en was het op één na jongste kind van de zes kinderen van Antonius

Cor Selie met kinderen bij zijn orgel, staande voor de woning van Jan Verus, Venenlaan 187

Selie en Elisabeth Huisman. Het gezin woonde ten tijde van de geboorte van Cor op Gerritsland 17. Daarna bewoonden zij Vijzelstraat 16, Jan Haringsteeg 8 en vanaf eind jaren dertig Italiaanse Zeedijk 42. Toen alle kinderen uit huis waren verhuisden vader en moeder in 1958 naar een kleinere woning op de Italiaanse Zeedijk, nummer 26. In het Parool van 4 september 1974 vertelt Cor in een interview over zijn jeugd: "Toen ik twaalf was, moest ik mee te vissen. Het was in die jaren soms erg goed, maar het kwam ook voor, dat wij met een plak koolraap of een winterpeen naar school moesten." Alhoewel vader katholiek was, gingen de kinderen naar Gemeenteschool nr. 1, een school voor kosteloos onderwijs.

Betoverd door het orgel

Als kleine jongen was Cor gefascineerd door draaiorgels en kon hij vooral met de Hoornse kermis zijn geluk niet op. Hij was dan vaak te vinden bij de stoomcarroussel van Janvier om naar het Gavioli-orgel te luisteren. Dit draaiorgel was te Parijs gebouwd door Anselmo Gavioli, die tevens in 1892 het boekorgel uitvond. Deze telg was de kleinzoon van Giacomo Gavioli, stamvader van een beroemde familie orgelbouwers, afkomstig uit Modena in Italië. De kermisfamilie Janvier kocht het orgel van een Groningse kermisfamilie. Zowel de stoomcarroussel als het Gavioli-orgel zijn later door de Efteling aangekocht (zie de website: <https://www.eftepedia.nl/lemma/Gavioli>).

Trouwlustig

Op twintigjarige leeftijd trad Cor voor de eerste keer in het huwelijk, zes jaar later eindigde het in een scheiding. Een jaar later huwde hij Aafje Timmerman. Zij woonden op de Italiaanse Zeedijk 40, naast zijn ouders, daarna in de Paardensteeg 3. Daar waren ze de laatste bewoners, omdat die woning vanwege de renovatie van het Havenkwartier in de jaren zeventig werd gesloopt. Na vierendertig jaar huwelijk overleed Aafje. Een jaar later trouwde hij voor de derde keer, dit huwelijk strandde na vier jaar. Daarna ging hij met Annemarie Kreuels door het leven. Een paar maanden voor zijn overlijden trad Cor officieel met haar in het huwelijk. Kinderen zijn er niet geboren uit de huwelijken.

Cor de visserman

Voor de afsluiting van de Zuiderzee in 1932 waren er in Hoorn nog zo'n dertig vissers actief. Daarna liep dat aantal snel achteruit, bij de opheffing van het Taanhuis in 1968 waren er nog vier over: Klaas Blokker, Jan Last, Arend de Beer en Cor Selie. Het Taanhuis stond van 1898 tot 1969 op het Visserseiland, grenzend aan de Grashaven. Tanen is het conserveren van visnetten, touw en het zeil van een vissersboot. Na de sloop is het Taanhuis herbouwd in het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen. Na zo'n dertig jaar stopte Cor in 1970 met vissen vanwege zijn

gezondheid. Hij viste met de HN7, een zogenaamde 'spekbak', een schouw met een rood stalen romp en een witte kap. Deze spekbakken kwamen halverwege de jaren dertig van de vorige eeuw met name in Hoorn in zwang. Na het afsluiten van de Zuiderzee kon men met een krediet van de Zuiderzeesteunwet zo'n boot aanschaffen. Aanvankelijk viste vader Toon met de HN7, Cor zal deze later van hem overnemen.

Stormachtig

Ondanks dat Cor bekend stond als vriendelijke orgelman, kon je beter geen ruzie met hem krijgen. Hij lustte graag een biertje waardoor de gemoederen soms hoog op konden lopen en hij een vechtpartij niet uit de weg ging. Er deden verhalen de ronde dat Cor eens in een kroeg met iemand ruzie kreeg en deze persoon dwars door de ramen naar buiten werkte. Op de kermis van Volendam heeft hij zelfs een keer zo erg gevochten dat hij in het ziekenhuis terecht kwam en 'bediend' werd. Bedienen is het toedienen van de laatste sacramenten bij zwaar zieke of stervende katholieken.

Het ging er soms ook ruig aan toe bij het redden van boten die, als gevolg van slecht weer, in nood verkeerden. De redder kreeg dan van de verzekeringsmaatschappij een premie. Als de HN7 uitvoer om te redden, konden anderen beter aan wal blijven, want Cor gaf niet snel op. Er werd echter ook wel samengewerkt, zoals in 1949 toen de 6 tons motorsleepboot de 'Jonge Anne' uit Leeuwarden op weg naar Amsterdam een 15-tons-kotter sleepte. De sleeptrouws knapte halverwege Enkhuizen en Marken en na het aanbrengen van een nieuwe lijn werd er toch besloten om naar Hoorn te koersen met het oog op het slechte weer. Door het slechte zicht en de sterke zuidenwind sloegen de beide schepen tegen de strekdam. Het Nieuw Noordhollands Dagblad van 16 september 1949 schreef: De gealarmeerde havenmeester Meyer en Jan Last formeerden in weinig tijd een hulpvloot bestaande uit de HN2 van de familie Last, de HN11 van schipper Homan en de HN7 van schipper Cor Selie. Er werd assistentie verleend bij het overtrekken van de lijnen.

Hobby werd beroep

Nadat hij gestopt was met vissen ging Cor de kost verdienen als draaiorgelman. In 1985 vertelde hij tijdens een interview 'dat hij van zijn hobby zijn beroep had gemaakt' en op de vraag of dat geen dure hobby was zei hij volmondig 'ja'. Hij werd meestal geassisteerd door zijn vrouw Aafje en goede vriend Abel van der Gracht, allen gekleed in Volendamse kostuum. Zijn eerste orgel werd 'Pygmalion' genoemd. Niet veel later kocht hij 'De Blauwe Trom' waarvan het binnenwerk door Henk Mølman te Amsterdam werd opgeknapt. Toen later de 'Pygmalion' door Bursens uit Antwerpen werd gerestaureerd, bleek dat deze

Bursens ook nieuwe orgels bouwde. Zodoende liet Cor door hem zijn derde orgel bouwen, maar om dat te bekostigen moesten de andere twee orgels verkocht worden. Daarmee waren de kosten nog niet dekkend. Willem Bijl, bijgenaamd 'De Broodvechter', kwam dit ter ore en schoot spontaan het tekortkomende bedrag voor. Daarom kreeg het nieuwe draaiorgel de naam 'De Broodvechter', vernoemd naar Willem.

Cor stond op de zaterdag op het Grote Noord. Veel winkeliers vonden dat wel leuk, als het maar niet bij hen voor de deur was. Kinderen die een centje in het mansbakje deden kregen stevast een dropje en Cor groette eenieder vriendelijk. Cor werd weleens gevraagd om verjaardagen en feesten op te vrolijken. Ook werd hij ingehuurd om bruidsparen heel vroeg in de morgen te wekken met zijn draaiorgelmuziek. Popmuziek was niet zijn genre, oer-Hollandse liedjes wel, of een wals van Strauss.

Buitenlandse avonturen

Het liefst trok Cor met zijn draaiorgel door het hele land, maar zijn vrouw Aafje had moeite om Hoorn te verlaten. In het najaar van 1990 kwam Cor met zijn orgel toch ver weg: in Warschau! Dit was op uitnodiging van groothandelaar in kruidenierswaren Peter Karsten uit Blokker, die een aantal zakenrelaties voor het Marriot-hotel in de Poolse hoofdstad wilde verrassen. Aafje was al vijf jaar daarvoor overleden en daarom reisde Cor met Abel naar Warschau. Het schijnt een groot succes te zijn geweest waarbij zelfs enige tijd in het centrum het tram- en busverkeer stil werd gelegd en vele mensen zich rondom het draaiorgel verzamelden om te luisteren naar de Hollandse muziek. Bij terugkomst vertelden Cor en Abel aan een journalist van Onze Krant hoezeer zij onder de indruk waren van de armoede die zij hadden gezien. Ondanks dat waren de mensen erg vriendelijk, behulpzaam en goedgeefs. De Hoornse orgeldraaiers vroegen dan ook aan de verslaggever om aan de lezers te vragen geen kleding weg te gooien maar naar Polen te sturen (Onze Krant, 18-10-1990).

Na dit succes vroeg 'grootgrutter' Karsten begin 1992 op een zaterdag aan Cor (natuurlijk op het Grote Noord) of hij op donderdag aanwezig wilde zijn met zijn orgel bij de opening van een Hollandse supermarkt in Moskou. Cor zei meteen 'ja'. Daarna pas realiseerde hij zich dat het wel erg kort dag was, maar een afspraak kom je na! Samen met zijn nieuwe partner Annemarie vertrok hij richting Moskou. Om een lang verhaal kort te maken, het werd een barre tocht in winterse weersomstandigheden waarbij tijdsdruk een grote rol speelde. Bij de Russische grens vergden de formaliteiten nogal wat tijd en de douaniers waren op z'n zachtst gezegd niet aardig, waardoor bij Cor de gedachte opkwam om "die gasten een Hollandse dreun voor hun Russische harses te geven". Gelukkig kon

Annemarie hem daarvan weerhouden, iets wat wel vaker gebeurde bij dergelijke omstandigheden. Uiteindelijk kwamen zij net op tijd aan voor de opening van de supermarkt. Met oer-Hollandse liedjes werden de feestelijkheden opgeluisterd. Het leverde ook hier veel bekijks op. Cor en Annemarie verbleven nog een aantal dagen in Moskou om de stad en musea te bezoeken. Wat opviel was dat de mensen er triest uitzagen tussen al die prachtige imposante gebouwen (Noordhollands Dagblad d.d. 07-02-1992).

Het lot van de minderbedeelden heeft Cor zich altijd aangezien. Menigmaal hanteerde hij de collectebus in plaats van zijn mansbakje om geld op te halen met zijn draaiorgel voor het goede doel zoals Memisa of een dagje uit voor ouderen.

Verkoop De Broodvechter

Als Cor 73 jaar is, verkoopt hij op 15 juli 1999 zijn draaiorgel 'De Broodvechter' aan Cees Schipper. Zestien jaar blijft het orgel dan nog in Hoorn totdat Schipper het op 24 oktober 2015 verkoopt aan Fabian Krul te Leiden. Daarmee is 'De Broodvechter' uit het Hoornse stadsbeeld verdwenen.

Op 27 september 2000 overleed Cor op 74-jarige leeftijd. Hij werd begraven bij zijn tweede vrouw Aafje op de Algemene begraafplaats aan de Berkhousterweg.

Abel van der Gracht en Cor Selie

Jan Nieuwenburg

Een bevlogen burgemeester

Arnoud Lansdaal

Gepassioneerd vertelt hij over Hoorn. Met veel gevoel en verstand van zaken deelt hij zijn toekomstplannen voor Hoorn, zijn ambities, de uitdagingen die er liggen en op welke wijze hij dit alles, in gezamenlijkheid, zou willen vormgeven. Dat daarbij begrippen als steun, samenwerking en verbinding een belangrijke rol spelen is evident. Hoorns' burgemeester Jan Nieuwenburg zit op zijn praatstoel als je hem maar even de ruimte geeft.

Directe aanleiding voor een vraaggesprek was het verstrijken van zijn dienstverband in Hoorn. Burgemeesters kennen een ambtsperiode van zes jaar en aangezien Nieuwenburg op 29 april 2016 als burgervader in Hoorn benoemd werd, stond hij voor de beslissing daarmee door te gaan of ergens anders te gaan werken. Wat de burgemeester zelf betreft blijft hij graag in Hoorn, maar er zijn er meer die daar wat van moeten vinden. De gemeenteraad wil sowieso dat hij blijft. Half december stemde de raad in met zijn herbenoeming. 'Hij is als burgemeester toegankelijk, benaderbaar, besluitvaardig en verdient complimenten voor zijn inzet en energie' – mooiere woorden kan je je als burgemeester bijna niet wensen. Nu is het aan de Commissaris van de Koning om sollicitatie en voordracht door te sturen naar de minister van Binnenlandse zaken. Uiteindelijk wordt de burgemeester herbenoemd door de Kroon; de Koning en de minister.

De burgemeester wil door

PvdA-er Nieuwenburg opteert vol overtuiging voor een tweede termijn. "Ik vind het een groot cadeau om burgemeester van Hoorn te zijn. Het is fijn om hier te wonen en te werken. Daarnaast is ons gezin met drie opgroeiende dochters gehecht geraakt aan de mensen en aan de stad en er is in Hoorn de komende jaren nog veel te doen. Ik ben niet iemand die alleen maar op de winkel past, ik kijk graag naar de ambities van de stad. Hoorn is geen slaapgemeente, het is een ontwikkelgemeente. In plaats van met de kont naar de Markermeer, juist de blik op het Markermeer. Het stadsstrand is daar een voorbeeld van. Maar er is veel meer. Er komt een nieuw college en we hebben de afgelopen jaren een aantal grote dingen opgepakt. Denk maar aan de verdere ontwikkeling van de stad, de Poort van Hoorn, de vele initiatieven, de transformatie van de stad in samenwerking met woningbouwcoöperaties – allemaal zaken die vragen om continuïteit. Daar wil ik graag aan bijdragen. Halverwege dit jaar is er in Hoorn ook nog eens het grote jaarlijkse congres van de Vereniging Nederlandse Gemeenten waarbij 3000 lokale bestuurders aanwezig zullen zijn. Hoorn heeft als centrumgemeente in West-Friesland een belangrijke rol. Daar wil ik wel graag gastheer zijn."

Wat ging er aan Hoorn vooraf?

Nieuwenburg, die dit jaar 55 jaar hoopt te worden, bracht zijn jeugd wisselend door in de regio Haarlem, daar waar hij geboren werd, maar ook woonde hij enige tijd in Afrika (Soedan, Nigeria) en Zuid-Amerika (Uruguay). Vader Nieuwenburg werkte eerst voor de koopvaardij, later als technisch vertegenwoordiger voor Fokker en ging zo de halve wereld over. Na terugkeer in Nederland rondde Jan eerst de dienstplicht af (officiersopleiding bij de landmacht) en studeerde hij vervol-

gens aan de Universiteit van Amsterdam staats-, bestuurs- en arbeidsrecht. Hij ging werken als jurist in Amsterdam en vervulde diverse maatschappelijke functies. In 1998 werd hij namens de PvdA lid van de gemeenteraad van Haarlem en in 2006 werd hij daar gekozen tot wethouder. Ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer, wonen en monumentenzorg waren voor hem belangrijke portefeuilles. Die functie vervulde hij acht jaar lang, in zijn tweede periode kreeg hij ook met onderwijs en jeugdzorg te maken. De laatste vier jaar was hij tevens locoburgemeester.

In 2015 werd hij lid van de Provinciale Staten van Noord-Holland. In datzelfde jaar werd hij echter gevraagd interim-wethouder in Hoorn te zijn. Partijgenoot Judith de Jong ging met zwangerschapsverlof en vroeg of hij interesse had om voor een maand of vier waar te nemen. Dat wilde hij wel, als Statenlid was het fijn om meer van Noord-Holland te zien dan alleen zijn thuisbasis regio Haarlem. In Hoorn kreeg Jan te maken met de aandachtsgebieden financiën, sociale zaken en kunst en cul-

"Ik vind het een groot cadeau om burgemeester van Hoorn te zijn. Het is fijn om hier te wonen en te werken."

tuur. Vrijwel op de dag van zijn installatie (augustus 2015) werd bekend dat toenmalig burgemeester Onno van Veldhuizen Hoorn zou gaan verlaten. Na de vier maanden als interim-wethouder kwam de sollicitatieprocedure voor een burgemeester voor Hoorn echt op gang en Nieuwenburg besloot te solliciteren. Zijn ervaringen met Hoorn en de bestuurscultuur daar waren hem goed bevallen en hij realiseerde zich dat zijn waarneming wel eens in zijn voordeel zou kunnen werken. Dat bleek ook zo te zijn, officieel trad hij op 17 mei 2016 in dienst van de gemeente Hoorn.

Monumentenzorg

Nieuwenburg was als wethouder in Haarlem acht jaar lang bij monumentenzorg betrokken. Hij heeft in die stad bewust heel veel werk gemaakt van het culturele erfgoed, in zijn visie was dat in Haarlem een tijdlang ten onrechte in een la beland. De staat van waardevolle complexen, hofjes, bruggen, individuele

woningen werd in kaart gebracht en met een uitgekende communicatiestrategie werd de aandacht gevestigd op al het moois. Nieuwenburg viel bij zijn komst naar Hoorn met zijn neus in de boter. Zijn gedrevenheid om monumenten te behouden kwam hem goed van pas. “Ik heb een groot hart voor cultuurhistorische waarde. We moeten zuinig zijn op het moois, we moeten werken aan draagvlak in de samenleving om ook in Hoorn onze historie te bewaken.”

Dat in onze stad veel monumentaals te vinden is, maakte de burgemeester van nabij mee en ook wat het betekent om daar deel van uit te maken. In eerste instantie bewoonde hij doorde-weeks alleen een appartement op het Oostereiland, maar na een maand of drie nam hij met zijn gezin intrek in een van de Bossuizen. Dat was lang niet altijd ideaal. Niet alleen was het pand oorspronkelijk een winkelpand en behoorlijk geda-teerd, maar er was ook geen tuin voor zijn drie kinderen. Wel rondleidende gidsen van Oud Hoorn die niet onvermeld lieten dat in dat huis de burgemeester van Hoorn woonde. Dat veroorzaakte dat mensen die geïnteresseerd waren hoe een bur-gervader woont met regelmaat door de ramen stonden te glu-ren. Nieuwenburg moet er nu om lachen, maar toen was het niet altijd leuk. Het gezin Nieuwenburg woonde er uiteindelijk een jaar. Inmiddels woont hij nu al een aantal jaren naar volle tevredenheid in Blokker. Soms bekruipt hem wel het gevoel toch terug te willen keren naar de binnenstad en dan liefst naar een monumentaal pand, maar daar wordt thuis (nog?) niet in meegegaan.

Een stad moet niet stilstaan, maar zich blijven ontwikkelen

De druk op beschikbare ruimte wordt steeds groter. Hoe ont-wikkelt zich de binnenstad? Welke functies willen we daar heb-ben om ook in de toekomst een aantrekkelijke stad te blijven? Nieuwenburg hierover: “De metropool Amsterdam, Zaanstad en Haarlem barst echt uit zijn voegen. Mensen willen ruimte om zich te kunnen ontwikkelen en een woonomgeving die van dusdanige kwaliteit is dat ze er ook willen blijven. Je ziet dat Hoorn meer en meer een soort satellietstad wordt. Daar ligt een hele mooie opdracht. Als mensen hier al wonen of komen wonen, willen we graag dat ze ook niet meer weg gaan. Volgens mij is het ook een hele bewuste keus van die mensen om juist in Hoorn te gaan wonen. We moeten ze dan ook behouden door kwaliteit te bieden. Het gaat dus echt niet alleen om kwantiteit, maar juist om de kwaliteit. Dat raakt de vraag wat voor stad je nou eigenlijk wil zijn. Oud Hoorn is daar goed mee bezig, met de identiteit van de stad. Die identiteit móet ook een hele prominente plek hebben. Heel belangrijk is dat de Vereniging Oud Hoorn en de gemeente niet bang voor elkaar zijn, dat ze met elkaar in gesprek blijven. Mensen die

“Als mensen hier al wonen of komen wonen, willen we graag dat ze ook niet meer weg gaan.”

betrokken zijn bij cultuurhistorische waarden moet je serieus nemen, maar je moet ook iets van ze terug vragen. Dat is vooral om geen rem te zetten op de ontwikkeling van de stad. Vertrouwen naar elkaar toe uitspreken is van groot belang en ik realiseer me dat dit best complex is. Iedereen moet zich bedenken dat Hoorn geen gestold gegeven is, het is geen museum. Het historisch verleden is heel waardevol maar je moet ervoor zorgen dat dingen daardoor niet stil komen te staan. Er wonen en werken mensen, het moet ook dynamisch zijn. Kwaliteit zit niet alleen in het verleden, maar ook in de toe-komst. Daar ligt de uitdaging, ook in de toekomst moet Hoorn mooie waardevolle plekken hebben. Daarover moet je met elkaar actief het gesprek blijven aangaan, dus samenwerken en vertrouwen op elkaar.”

Compliment

Jan Nieuwenburg heeft een duidelijk compliment in huis voor Oud Hoorn. “Een oudheidkundige vereniging moet zich niet alleen bezighouden met behoud, maar moet ook het verhaal van de stad vertellen. Dat doet Oud Hoorn prachtig. Een groot compliment dan ook voor het kwartaalblad, dat zich nadrukke-lijk op de juiste wijze profileert. Ik heb dat in Haarlem wel eens anders gezien. Daar bleek zelfs één uitgave per jaar voor de oudheidkundige vereniging vaak nauwelijks haalbaar. In zekere zin zie ik dat gemeente en de Vereniging Oud Hoorn partners van elkaar zijn. De contacten met de vereniging zijn goed, gelukkig maar.”

JP Coen, schilderijen en graffiti

Ik vraag Nieuwenburg naar een paar actuele dossiers. “Het is ontzettend naar dat we vorig jaar die rellen rond het standbeeld van JP Coen hebben gehad, dat doet geen goed aan de beeld-vorming van de stad. Ik voel mezelf nog heel comfortabel bij het feit dat we het standbeeld niet alleen maar als steen des aanstoets zien, maar ook als slijpsteen, op welke plek het dan ook staat. We hebben bewust gekozen voor stadsgesprekken, daar kijken we goed op terug. Ik ben van de parlementaire weg, als iemand morgen dat beeld omtrekt, dan staat dat er over-morgen weer. Agressie mag niet bepalend zijn, gesprekken aangaan dat is de juiste weg. Draagvlak is een belangrijk begrip.”

Ontwikkeling op het gebied van terugkeer van de geroofde kunst uit het Westfries Museum is er helaas niet. Het blijft een schimmig verhaal en de gespannen situatie rond Oekraïne en Rusland is ook voor deze zaak niet gunstig. De indruk is er nog steeds dat daar gezocht moet worden. Toch blijft de burge-meester optimistisch dat er nog schilderijen teruggevonden worden, maar hij is wel erg benauwd voor de staat waarin ze dan zijn. Dat is nog de grootste zorg. Over het gestolen zilver-werk maakt hij zich geen illusies, dat zal allang versmolten zijn. Nieuwenburg heeft zijn buik vol van de graffitispuiters. “Ingewikkeld is de bewijsbaarheid, eigenlijk is wel bekend wie er wat doen, maar de bewijslast is niet makkelijk. Eenzelfde ‘tag’ hoeft niet te betekenen dat het ook door de al bekende persoon gemaakt is. Ontmoedigen door snel schoon te maken en zoveel mogelijk bewijsmateriaal verzamelen om ze aan te kunnen pakken, is het enige wat we kunnen. Dat het in zekere zin ook nog eens ‘volwassen’ kerels zijn vind ik onvoor-stelbaar.”

De toekomst

Welke zaken zijn voor de toekomst van belang in Hoorn? We spreken over bouwhoogtes in de stad, maar ook over het waarborgen van kwaliteit. De verbinding met het water is de

“Over het gestolen zilverwerk maak ik me geen illusies, dat zal allang versmolten zijn.”

laatste jaren duidelijk in beeld gekomen, daar gaan we de komende tijd resultaat van zien. Dat het stadsstrand wordt aangelegd zal niemand ontgaan zijn. Water maakt duidelijk deel uit van de geschiedenis en de identiteit van de stad. Nieuwenburg ziet nog een ander belangrijk onderwerp. “De komende jaren is het ook belangrijk dat we mensen vinden die willen investeren in de stad. Ben je als stad aantrekkelijk genoeg voor investeerders, zodat we mooie dingen kunnen maken? Ik merk in Hoorn helaas wel eens een bepaalde vorm van terughoudendheid, een gebrek aan vertrouwen. Ik hoop dat we als bestuur van de stad uitnodigend kunnen zijn om mensen met oprechte intenties investeringen te laten doen. Of dat nou kleine particulieren zijn of juist grote investeerders. Denk maar aan hen die straks de Poort van Hoorn mogen maken. Het is ontzettend belangrijk dat je een lange adem hebt als je dit soort gebiedsontwikkeling voor elkaar wil krijgen. Dat vraagt om een betrouwbaar bestuur, consistent zijn met duidelijke kaders. Als je eenmaal een bepaalde keuze gemaakt

hebt moet je daaraan vasthouden. Dat is een grote uitdaging. Tempo houden is erg belangrijk, wankel besluitvorming kan je niet hebben. Ik gun het de stad dat we door kunnen pakken.”

Als ik onze burgemeester zo met grote passie en veel enthousiasme over Hoorn in de toekomst hoor vertellen, dan weet ik het wel. Ik ga ervan uit, ondanks dat het gesprek eind januari gehouden wordt en op dat moment nog geen officieel bericht is uitgegaan, dat Nieuwenburg ook de komende zes jaar onze stad mede zal besturen. Dat lijkt in het voordeel van de stad en de inwoners. Nieuwenburg is een visionair, bevlogen, met hart voor de historie van Hoorn, breed onderlegd en met veel erva-ring op het gebied van verschillende gemeentelijke domeinen. Zijn kwaliteiten zullen Hoorn ook de komende jaren ten goede gaan komen, het kan haast niet anders.

Waar kijken we naar?

Westfries Archief

Hoorn in 1672: de oorlog dichtbij

Het voortbestaan van de Republiek der Verenigde Nederlanden hing 350 jaar geleden aan een zijden draadje. In het Rampjaar 1672 werd ze aangevallen door Engeland, Frankrijk en de bisdommen Munster en Keulen. Ter zee hield de Nederlandse vloot onder leiding van Michiel de Ruyter stand. Maar te land verliep de strijd minder gunstig. In juni veroverden Franse troepen grote delen van de Republiek en stonden ze in korte tijd aan de overzijde van de Zuiderzee. Uiteindelijk staken ze die niet over en bleek ook de zuidelijker gelegen waterlinie afdoende om de Fransen buiten Holland en West-Friesland te houden. Maar de oorlog was dichtbij en onzekerheid heerste. Historische bronnen in het Westfries Archief laten zien hoe Hoorn in het Rampjaar met de strijd en oorlogsdreiging te maken kreeg.

Zeelieden in het pesthuis

Vanaf februari 1672 werd de Nederlandse oorlogsvloot al in gereedheid gebracht. Dat gebeurde ook in Hoorn, een thuishaven van de Admiraliteit van West-Friesland en het Noorderkwartier. In de haven lagen acht oorlogsschepen waarvan er een drietal met grote spoed werd uitgerust: de Justina van Nassau, de Noorderkwartier en de Josua. Voor elk schip moesten zo'n 250 matrozen worden geworven. Ongetwijfeld was een deel van hen uit Hoorn afkomstig. Eind maart, kort na de oorlogsverklaring van Engeland aan de Republiek, waren de drie schepen vrijwel gereed om uit te varen en stond de admiraliteit op het punt om nog meer oorlogsschepen in gereedheid te brengen. Op 7 juni 1672 vond een grote krachtme-

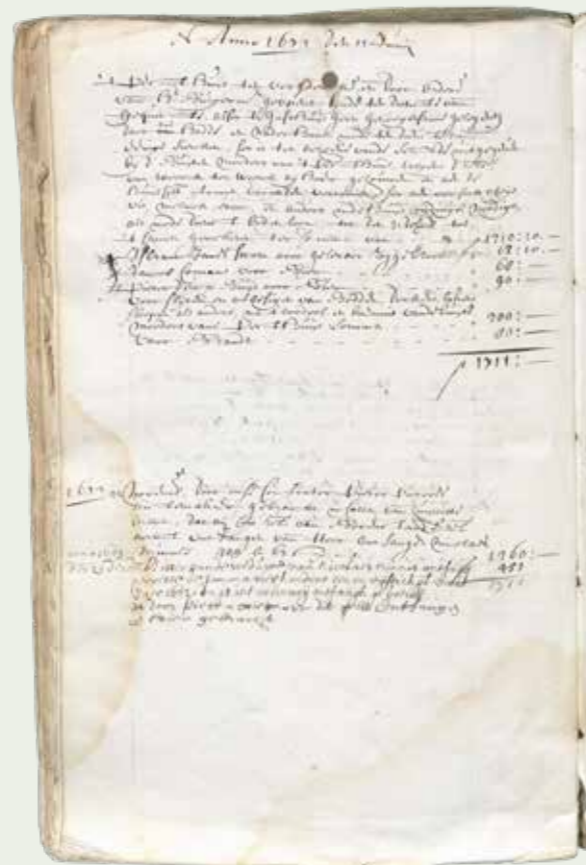
ting plaats voor de Engelse oostkust: de Slag bij Solebay. Bij deze zeeslag tegen de gecombineerde Engels-Franse vloot kwamen zeker zes oorlogsschepen uit Hoorn in actie. Dit was voor de stad en haar inwoners niet zonder gevolgen. Tien dagen later opende het pesthuis in Hoorn zijn deuren om gewonde zeelieden van de oorlogsvloot op te vangen. Volgens het overgeleverde uitgavenregister van het pesthuis werden voor hen allerhande etenswaren en drank ingekocht. In het register is ook een post voor slijtage en gebruik van beddengoed opgenomen. Onder de gewonde zeelieden in het pesthuis bevonden zich vrijwel zeker opvarenden van de Josua. Het oude

oorlogsschip, ooit het vlaggenschip van viceadmiraal Pieter Florisz, was bij Solebay door vijandelijk vuur tot zinken gebracht.

Versterking stadsomwalling

Frankrijk verklaarde de Republiek op 6 april 1672 de oorlog. Al snel daarna besloot het stadsbestuur van Hoorn de stadswallen te repareren en de grachten uit te diepen. Dit besluit ter 'bescherming van de stad ende de goede ingezetenen' staat opgetekend in de resolutieboeken van de burgemeesters en vroedschappen. Daarin lezen we ook dat voor de verbetering van de stadsverdediging advies bij de ingenieur van Haarlem werd ingewonnen.

Een pagina uit het register van het Hoornse pesthuis. Op de bovenste helft staan de uitgaven voor de gewonde zeelieden. Collectie: Westfries Archief (Toegang 0348, inv.nr. 2174)

Toen de Franse troepen in juni de Rijn overtrokken en in westelijke richting marcheerden, werd een goede bescherming van de stad nog urgenter. De besluiten die in het Hoornse stadhuis werden genomen, volgden elkaar snel op. Zonder tijd te verliezen moesten de wallen en borstweringen overeenkomstig het ingewonnen advies in orde worden gemaakt. Aan de zeezijde van Hoorn dienden drie tot vier schepen de wacht te houden.

Voor het grondwerk aan de omwalling werd een beroep gedaan op inwoners van de stad en de omliggende dorpen. Om over voldoende arbeidskrachten te beschikken, besloot men op 21 juni per buurt alle huisgezinnen 'te doen opteekenen'. Daarnaast werd elke achtste man uit de dorpen naar de stad ontboden om aan de vesting te werken.

Drie dagen later, op 24 juni, boog het stadsbestuur zich over de vraag wat te doen met twee pakhuizen buiten de omwalling. Ze stonden ten oosten van de stad. Was het verstandig om deze te slopen zodat de vijand geen gebruik ervan kon maken? Of was het beter om de pakhuizen te laten staan en ze juist voor de verdediging te benutten? Het stadsbestuur wist het niet. Vooralsnog bleven ze staan.

Via de website van het Westfries Archief kunnen de besluiten van het Hoornse stadsbestuur uit 1672 worden geraadpleegd. Het ontcijferen van oud handschrift vereist wel enige kennis en oefening.

Plattegrond van vestingstad Geertruidenberg in de Stedenatlas van Blaeu. De collectie van het Westfries Archief bevat drie exemplaren van deze zeventiende-eeuwse atlas. Een exemplaar met ingekleurde kaarten is gedigitaliseerd en via de website van het archief te bekijken. Collectie: Westfries Archief (Bibliotheek, zoekwoord 66A5)

Hoornse schutters naar Geertruidenberg

De hachelijke positie van de Republiek in 1672 vroeg om buitengewone maatregelen. Een ervan was de inzet van schutterijen voor de landsverdediging. Normaal gesproken waren deze gewapende burgers betrokken bij de ordehandhaving in en verdediging van de eigen stad. Begin april droegen de Staten van Holland alle steden op om hun schutters in paraatheid te brengen. Ook de schutters in Hoorn moesten zich voorbereiden om een garnizoensstad aan de grens van Holland te verdedigen.

Op 16 april 1672 werd bij loting bepaald welke compagnie als eerste zou uittrekken. Het lot viel op de compagnie van kapitein Meijndert Sonck. De daaropvolgende maand vertrok hij met zijn mannen naar de vestingstad Geertruidenberg. Deze compagnie zou een maand later door andere schutters uit Hoorn worden afgelost.

In Den Haag werd op 20 juni gesproken over de inzet van nog meer schutters voor de landsverdediging. Het stadsbestuur van Hoorn zag dat echter niet zitten. Sterker nog, de compagnie van Sonck werd

teruggeroepen zonder aflissing. De stadsbestuurders hadden daarvoor hun redenen. Zo stond de vijand aan de overkant van de Zuiderzee waardoor Hoorn in hun ogen ook een 'frontierstad' was geworden. Maar bovenal was in de stad grote sociale onrust ontstaan. Een boze menigte had zelfs het huis van oud-burgemeester Reynier Langewagen geplunderd. In deze omstandigheden was elke schutter in de eigen stad nodig.

Westfries Archief

Blauwe Berg 5c | Hoorn
tel. 0229-282500
Studiezaal open:
dinsdag en vrijdag 9.00-17.00 uur
www.westfriesarchief.nl

Waar kijken we naar?

Westfries Museum

Het enige schilderij van dijkherstelwerkzaamheden

Nederlanders en dijken zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Toch is er in de hele Nederlandse geschiedenis maar één schilderij bekend van dijkherstelwerkzaamheden. En dat schilderij hangt in Hoorn, in het Westfries Museum: Herstelwerkzaamheden aan de Zuiderzeedijk bij Schardam na de Allerheiligenvloed van 1675, van de hand van Matthias Withoos uit 1676. Tot en met 8 mei 2022 is het schilderij echter te zien in museum Flehite in Amersfoort in de expositie Ander licht op Withoos -Drie generaties Withoos.

Er zijn veel historische gravures en tekeningen van dijkdoorbraken, met kolkend water dat door het dijkgat komt. Dramatische beelden van dramatische gebeurtenissen. Maar het schilderij van

Matthias Withoos is de enige historische afbeelding van het repareren van een dijk. Tot in detail legde hij de herstelwerkzaamheden aan de Zuiderzeedijk bij het West-Friese Schardam vast. In 1675 kreeg

Withoos de opdracht deze herstelwerkzaamheden te vereeuwigen voor het nageslacht. Zijn opdrachtgever Jacob van Foreest was medeverantwoordelijk voor het dijkherstel na de catastrofale Allerheiligenvloed van 1675; Foreest was namelijk lid van de Gecommitteerde Raden van Westfriesland en het Noorderkwartier, die het bestuur van de regio vormden.

De catastrofale Allerheiligenvloed

En catastrofaal was deze vloed, tot wel twee keer toe. In de nacht van 4 op 5 november 1675 werd Noord-Holland door een watersnood getroffen die zijn weerga

Bijna 340 jaar lang was het schilderij eigendom van de familie Van Foreest. Dankzij steun van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, de Nederlandse Waterschapsbank, het Hendrik Muller Fonds, de Vrienden van het Westfries Museum en de Stichting Kerkmeijer de Regt heeft het Westfries Museum het unieke kunstwerk kunnen toevoegen aan de collectie. Zo werd het schilderij in 2016 openbaar kunstbezit.

Tot en met 8 mei is het werk in bruikleen gegeven en te zien in museum Flehite in Amersfoort.

Prachtige momentopname

Het schilderij van Matthias Withoos is een prachtige momentopname van deze reparatie van onze Zuiderzeedijk. Rondom de doorbraak liggen schepen die materialen aanvoeren, met name heipalen en 'specie' (zand en klei), rijshout en zinkstukken. Er liggen ook diverse vaartuigen met zeer zware hei-installaties erop. Deze waren door de provinciale staten gevorderd in onder meer Medemblik en Den Helder. Er zijn honderden arbeiders aan het werk om de materialen te vervoeren en de hei-installaties te bedienen.

Op het schilderij is goed te zien hoe sterk de stroming ter plekke was en die bleek ook na de dijkdoorbraak levensgevaarlijk: bij de herstelwerkzaamheden kwamen drie arbeiders om het leven.

Westfries Museum

Roode Steen 1 | Hoorn
tel. 0229-280022

Geopend:

1 april t/m 31 oktober:
ma. t/m vr. 11.00-17.00 uur
1 november t/m 31 maart:
di. t/m vr. 11.00-17.00 uur
Het gehele jaar:
za. en zo. 13.00-17.00 uur

www.wfm.nl

Waar kijken we naar?

Museum van de 20e Eeuw

Museum graaft in het verleden

Als je in 1972 over de Hoornse Kermis liep hoorde je gegarandeerd het instrumentale nummer 'Popcorn' van Hot Butter enkele malen voorbijkomen. Een grote hit dat jaar en een echte kermisplaat.

Over populaire muziek sprekend: Het European Songfestival wordt dit jaar gewonnen door Luxemburg met de song 'Après Toi' van de Griekse zangeres Vicky Leandros. Nederland eindigt op de vierde plaats met 'Als het om de liefde gaat' van het duo Sandra & Andres.

Op TV hadden we in 1972 nog maar 2 zenders in Hoorn. Op de Hoornse daken stonden nog allemaal televisieantennes, de 'kabel' was er nog niet en bijvoorbeeld

Duitse of Belgische zenders ontvangen was in West-Friesland echt onmogelijk. De ontvangst van zeezender Radio Veronica is vanaf september 1972 ook in onze stad verbeterd. Dit als gevolg van een verhuizing van 192 meter naar 538 meter op de middengolf.

Op 12 januari 1972 verschijnt de Amerikaanse comedyserie 'All in the Family' op de Nederlandse televisie en de VARA zendt voor het eerst het kinder-

programma 'De Stratenmakeropzeeshow' uit. Het programma besteedt aandacht aan toen controversiële onderwerpen. Ook verschijnt het komische duo Peppi & Kokki op tv. Over 70 jaar Nederlandse Kindertelevisie toont het Museum van de 20e Eeuw momenteel een uitgebreide tentoonstelling. Met originele kleding (o.a. Pipo de Clown), poppen (o.a. Dappere Dodo en Rikki & Slingertje), decorstukken (o.a. Ja Zuster, Nee Zuster en Swiebertje), maar ook het beroemde pak dat onze Hoornse Martin Brozius droeg als presentator van 'Ren je Rot!'.

In 1972 kwamen de eerste 'games' op de markt. De Magnavox Odyssey is de eerste spelcomputer die in de winkels ligt. Ook wordt dit jaar door Atari het computerspelletje Pong, in de vorm van een arcade game, op de markt gebracht. Hewlett-Packard brengt in 1972 de eerste wetenschappelijke zakrekenmachine uit. Benieuwd naar de ontwikkeling van spelcomputers, reken- en schrijfmachines en de computer in het algemeen? Bekijk dan de Computerzaal in het museum en ontdek je oude computers van Commodore, Nintendo of Sinclair.

Museum van de 20e Eeuw

Het museum startte op 1 april 1994 in twee voormalige kaaspakhuisen op de Bierkade en verhuisde in oktober 2011 naar de voormalige gevangenis De Krententuin op het Oostereiland waar het in 10 zalen een beeld geeft van het dagelijks leven in ons land in de vorige eeuw. Tevens toont het museum wissel-exposities met uiteenlopende onderwerpen en runt het een MuseumShop online www.museumhoorn.COM en een MuseumCafé.

Exposities 2022

'Jan, Jans en de kinderen,
50 jaar KLEIN GELUK in Libelle'
'Kijkbuis kinderen,
70 jaar Kindertelevisie'
Kijk voor data op
www.museumhoorn.NL

Sprekend over Sinclair: Behalve de mini-tv's en computertjes van dit merk staat ook de C5 van Clive Sinclair op zaal, de eerste elektrische auto met drie wielen en zonder dak. En die doet ons denken aan onze Nederlandse Witkar. In 1972 werd de Coöperatieve Vereniging Witkar opgericht die twee witkarren en een laadstation exploiteerde. Voorzitter was de latere burgemeester Ed van Thijn van Amsterdam. Zowel de Witkar als de C5 van Sinclair werden geen commercieel succes maar waren wel vooruitstrevend.

Museum van de 20e Eeuw

Krententuin 24 | Hoorn
tel. 0229-214001

Geopend:

maandag t/m vrijdag 10.00-17.00 uur
zaterdag en zondag 12.00-17.00 uur
www.museumhoorn.nl

Programma stadswandelingen 2022

Anja Morit

Handel in de haven

Een gunstige ligging aan een natuurlijke baai, het Hoornse Hop, het veenriviertje de Gouw dat in Zuiderzee uitmondde en naast deze vaarweg ook een landweg als verbinding met het West-Friese achterland, vormden tezamen de uitgelezen elementen voor het ontstaan van een nederzetting, die uit zou groeien tot de havenstad Hoorn. Al vroeg in de 14e eeuw waren de eerste handelsactiviteiten. Met de ontwikkeling van Hoorn van dorp naar stad en opeenvolgende uitbreidingen van de haven namen ook de handelsactiviteiten toe, zowel met bestemmingen binnen het eigen land als overzee.

De Havenwandeling start vrijdagavond 17 juni om 19.30 uur vanaf de Roode Steen.

Deelname is gratis.

Venenlaanwandeling

De naam en de richting van de Venenlaan herinneren nog aan de ontginningen waarmee de eerste bewoners in de 13e eeuw het West-Friese landschap in cultuur brachten. Lange, rechte sloten liepen van oost naar west om het dikke pakket veen te ontwateren. Rond 1600 nam de bevolking van Hoorn flink toe en de ruimte binnen de veilige stadsgracht was nodig om te wonen, goederen op te slaan en te werken. Groentetuinen, boomgaarden en touwbanen werden buiten de singel verplaatst naar het huidige Venenlaankwartier.

De Venenlaanwandeling start vrijdagavond 1 juli om 19.30 uur vanaf de Oosterpoort.

Deelname is gratis.

Gewelstenenwandeling

Ongemerkt loop je er zomaar aan voorbij, die kleine getuigen van het dagelijks leven van onze vroegere stadsgenoten. Achter iedere gevelsteen gaat een verhaal schuil, bijvoorbeeld over de naam of het beroep van de bewoner van het pand. Het kan geen toeval zijn dat koperslager Klaas Ketel een reliëf van een ketel in zijn gevel liet plaatsen. Aan de haven toonden trotse kooplieden hun zakelijke betrekkingen door op een gevelsteen schepen, handelsgoederen of wapens van andere steden af te beelden.

De bewoner van 'In de Kolfstok' aan het Grote Oost zal ongetwijfeld een groot liefhebber zijn geweest van volkssport nummer één tijdens de Gouden Eeuw.

De Gewelstenenwandeling start vrijdagavond 15 juli om 19.30 uur vanaf de Roode Steen.

Deelname is gratis.

Op de site van Oud Hoorn is nog meer informatie te vinden over elke wandeling: www.oudhoorn.nl

Cultuurhistorische verkenning Poort van Hoorn

Frans van Iersel

Hoorn staat de komende tien jaar voor de grote opgave om de plannen voor de Poort van Hoorn ten uitvoer te brengen. Voor dit gebied zijn door de gemeenteraad onlangs twee ontwerpbestemmingsplannen aangenomen: één voor het stationsgebied en één voor het Pelmolenpad. Deze plannen liggen nu ter inzage. Oud Hoorn volgt de ontwikkelingen op de voet, bij de bestemmingsplannen zit een interessante cultuurhistorische verkenning over de geschiedenis van dit deel van onze stad.

Notitie cultuurhistorische verkenning

Tegenwoordig is het verplicht dat er bij een bestemmingsplan ook het historische kader wordt geschetst, veelal is dat een ongeïnspireerd verplicht nummer. Bij de Poort van Hoorn verheft Hoorn zich boven de grijze middelmaat. De afdeling Erfgoed heeft onderzoek gedaan naar de archeologische en cultuurhistorische achtergronden. Dit heeft geresulteerd in een uitstekende, rijk geïllustreerde, notitie. Deze cultuurhistorische verkenning is bedoeld om bestuurders, projectontwikkelaars en architecten inzicht te geven in de geschiedenis van dit gebied, zodat ze zich daardoor kunnen laten inspireren. In de notitie wordt eerst de algemene geschiedenis van het gebied beschreven. Vervolgens wordt aan de hand van twee verhelderende kaarten de belangrijkste historische gebouwen en structuren (grachten, wegen e.d.) besproken. In Inventarisatiekaart I wordt de periode 1600-1850 behandeld en in kaart II komt de periode 1850 tot heden aan bod. Het is boeiend om te lezen hoeveel markante

gebouwen en structuren uit dit gebied zijn verdwenen. De volledige notitie 'Cultuurhistorisch advies Stationsgebied Zuid' kunt u op www.oudhoorn.nl lezen of downloaden.

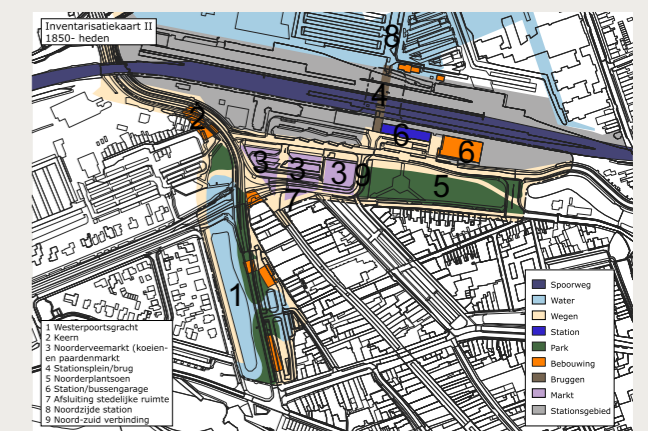
Ontwikkeling 12e - 19e eeuw

In de loop der eeuwen heeft dit gebied een gevarieerde ontwikkeling doorgemaakt en is het verscheidene malen sterk veranderd. Met de Poort van Hoorn dient de volgende ingrijpende transformatie zich aan.

- In de 12e en 13e eeuw is het hier nog weiland met een binnendijkje, het Keern. Veel later, rond 1426, wordt er rondom het Kleine Noord een stadsomwalling met stadsgracht aangelegd. In de buurt van het huidige kruispunt van het Keern en de Noorderveemarkt staat dan de eerste Noorderpoort. De precieze locatie van deze houten poort is onbekend.
- De stadsuitbreiding komt na 1508 in een stroomversnelling met een nieuwe stadsgracht en de houten Noorderpoort maakt plaats voor een stenen Noorderpoort. Een paar jaar later worden er zelfs twee stadstorens gebouwd. Om de verdediging te versterken komt er gefaseerd een stadsmuur en in 1552 wordt de Noorderpoort nogmaals vernieuwd en aan de buitenzijde versterkt met een rondel, een halfroond vestingwerk.
- Vanaf 1594 worden buiten de stadsgrachten fraaie met bomen beplante

singels aangelegd. Hier kan men rondom de stad wandelen. Ruim twintig jaar later komt er aan de Hoge Vest een rij huizen (tegenwoordig rijweg Hoge Vest en parkeerterrein Vale Hen). Het Nieuwe Noord krijgt in 1624 een bakstenen overkluizing, die aansluit op het water rondom het rondeel. Bakstenen beren in de stadsgracht zorgen voor een scheiding tussen het zoete binnenwater en het zoute water afkomstig uit de Zuiderzee.

- De economische neergang van de stad wordt in de loop van de 18e eeuw merkbaar, het aantal inwoners daalt daardoor aanzienlijk. In de 19e eeuw volgt een grootschalige afbraak van de stadspoorten, torens, omwallingen en ook huizen. De volledige bebouwing aan de Hoge Vest verdwijnt en een deel van de stadsgracht wordt gedempt.
- Vanaf het einde van de 19e eeuw is het gebied opnieuw ingericht. Vooral de aanleg van de spoorlijn en bouw van het station veroorzaakt een ingrijpende verandering.

De werkgroep distributie

Arnoud Lansdaal

Sinds 1979

De distributie van het kwartaalblad gebeurt al vanaf 1979, het jaar waarin het aller-eerste blad verscheen. Het kwartaalblad was toen nog een eenvoudige uitgave, zeker als je het vergelijkt met de fullcolour versies van tegenwoordig. Het eerste kwartaalblad telde zestien pagina's, in zwart-wit gedrukt. Voorzitter Bas Baltus schreef: *Ik ben blij dat Oud-Hoorn nu gaat beschikken over een eigen, regelmatig verschijnend blad, dat ik vooral van belang vind als communicatiemiddel tussen leden en bestuur, en als extra mogelijkheid voor de leden om zich kenbaar te maken door het inzenden van kopij, vragen, wensen enzovoorts.*

Inmiddels zijn we ruim 175 bladen verder en de bladen zijn voor alle leden van Oud Hoorn zeer vertrouwd geworden. Vier keer per jaar krijg je als lid, maar ook als instelling zoals het Westfries Archief, de bibliotheek e.d., een fraai vormgegeven en op hoog niveau staand blad in bezit. Niet iedereen zal er bij stilstaan, maar om het kwartaalblad op de juiste plek van bestemming te krijgen is geen sinecure. Hoe gaat een en ander in zijn werk?

Werkgroep Distributie

Er is een distributiegroep die meestal op de derde vrijdag van maart, juni, september en december een ochtend bij elkaar komt om distributie mogelijk te maken. Op dit moment bestaat deze groep uit coördinator Fred Dekker en de leden José Beemsterboer, Diana van den Hoogen, Yvonne Nierop, John Buis, Fred Dijs en

Toon Karel. Fred brengt deze vrijwilligers ervan op de hoogte dat het blad er weer aan komt en dat de klus geklaard kan worden. Vaste plek van samenkomst is de tentoonstellingsruimte in het Oost-Indische Pakhuis (OIP), het verenigingsgebouw van Oud Hoorn aan Onder de Boompjes. Vanaf 1998, het jaar waarin het gebouw door Oud Hoorn in gebruik werd genomen, houdt Diana zich onder andere bezig met de distributie. Diana: "Er werden vrijwilligers gezocht die gastvrouw wilden zijn in het 'clubhuis' en ik heb mij daar toen voor opgegeven. Iedere dinsdag was ik er en op een gegeven moment werd het kwartaalblad in veelvoud bezorgd. Dat was mijn start bij de werkgroep distributie. Inmiddels bezorg ik zelf ook, in de wijk Bangert en Oosterpolder. Daar woon ik wel niet, maar mijn dochter woont er, dus..."

Voor de opening van het OIP vond de

De wijkploeg, vlnr: Fred Dijs, Fred Dekker, John Buis, Diana van den Hoogen

distributie plaats vanuit het huis van twee gewone leden: dat van C. Kuppers (erelid, 1920-1990) en later dat van Chris en Vera Hellingman. Tien jaar lang was hun huis in de Pieter Floriszstraat het verzamelpunt voor de bezorgers van het kwartaalblad. Het huis was niet heel groot, dus als het blad geleverd was, lag de hele kamer vol. Oud-bestuurslid Albert de Graaf bracht met een kruiwagen de pakketten voor de 'buitenwijken' weg naar het postkantoor op het Grote Oost.

De leden van de werkgroep tellen naast het kwartaalblad ook eventuele bijlagen (zoals de jaarverslagen van Oud Hoorn) af. Ongeveer 350 exemplaren van de tweeduizend geleverde bladen worden in een envelop voor de bezorging per post gestopt. Daarna worden er pakketjes samengesteld voor de bezorgers en bezorgsters, keurig voorzien van de juiste

De postploeg, vlnr: Jose Beemsterboer, Fred Dekker, Toon Karel, Diana van den Hoogen

adressen van de vrijwilligers die rondbrengen.

De bezorging

Op dit moment zijn er veertig 'rondbrenners' voor de verschillende wijken in Hoorn, Blokker en Zwaag. Niet allen hebben een even grote wijk, de grootste wijk omvat 71 adressen, de kleinste 10. In de binnenstad en het Veenenlaankwartier bevinden zich de grootste wijken, maar gelukkig zijn de adressen daar wel dicht bij elkaar te vinden. In nieuwe wijken zoals de Bangert en Oosterpolder is dat anders, minder adressen en verder uit elkaar. Fred regelt alles. Hij seint de leden van de werkgroep in, geeft de bezorgers (tot twee keer toe) een seintje dat er weer bezorgd kan worden, voorziet in vervanging als dat nodig is, houdt de wijkgroottes in de gaten,

geeft mutaties door, schrijft een vacaturebrief als er bezorgers gezocht worden en zorgt voor een kleine toelichting voor de bezorgers. Kortom, het werk van een coördinator is veelomvattend. Fred: "Ik ben de opvolger van Jacques Wester. Bestuurslid Jan Haring is een oude buurjongen van me en hij wist dat ik een opleiding tot gids aan het volgen was. Jan kende mijn distributieverleden bij Media Expresse en zo ben ik drie jaar geleden bij de werkgroep distributie gekomen. Vanwege mijn vorige werk ken ik Hoorn op mijn duimpje, die kennis komt mij nu goed van pas. Het is leuk werk om te doen, maar je moet wel precies zijn. De leden verwachten dat ze allemaal ongeveer gelijktijdig het blad krijgen en daar moet je in sturen." De groep bezorgers is voor het grootste deel de pensioengerechtigde

leeftijd gepasseerd, maar ze kunnen zonder meer vitaal genoemd worden. Desondanks is aanvulling altijd welkom, er zijn altijd wel een paar bezorgers niet beschikbaar vanwege gezondheid, vakantie of anderszins. Voor wie interesse heeft, het mailadres van Fred is f.dekker@multiweb.nl

Meterkast en badkamer

Er is vanaf 1979 een aardig archief aangelegd van de verschenen kwartaalbladen. Diana, ook actief bij de internetwerkgroep en de werkgroep Lezingen, laat graag zien waar dat kostbare geheel terecht is gekomen. De meterkast van het pand is wat ruim opgezet en biedt voldoende plek voor een wand met tientallen laatjes waarin de verschillende bladen fysiek zijn opgeslagen. Een inhoudsopgave van de artikelen die in een bepaalde tijdspanne zijn geschreven ontbreekt niet. Tegenwoordig zijn alle bladen (natuurlijk) op de website terug te vinden, inclusief een gedegen overzicht waarover allemaal gepubliceerd is. Veel eenvoudiger dus om iets terug te vinden, maar dat stuk historie in die meterkast heeft toch ook wel wat. Achter de houten deur in de ontvangsthall ligt een schat opgeslagen. De (weinig) overgebleven bladen verhuizen tenslotte naar wat tot 1998 de badkamer in het pand was. Voor diegene die om welke reden dan ook nog een exemplaar van een lang geleden jaar wil hebben, is er mogelijk nog wel iets te vinden. Gelukkig is er daar geen stromend water meer.

Documentatiecentrum Oud Hoorn

Arnoud Lansdaal

Exact twee jaar geleden verscheen in het kwartaalblad de laatste bijdrage met bovenstaande titel. Vrijwilliger Christ Stoffelen hield er vanwege een verhuizing naar Brabant na 25 jaar mee op. Christ beschreef niet alleen de boekenvoorraad van onze vereniging, maar hij had ook aandacht voor nieuw verschenen literatuur over Hoorn en schenkingen aan de vereniging. Helaas is er tot op dit moment nooit een opvolger voor Christ gevonden en dat leidde er toe dat aandacht vanuit of over het documentatiecentrum onderbelicht is geraakt. In die afgelopen twee jaar zijn er met regelmaat schenkingen geweest die gelukkig, terecht, wel onder de aandacht van de lezers zijn gebracht.

Ook afgelopen tijd werden we weer verblijd met materialen die het vermelden waard zijn. In december overhandigde Marda Molenaar, de weduwe van antiquair Klaas Molenaar die lange tijd een winkel had aan het Grote Noord, een zestigtal foto's en ansichtkaarten aan gastvrouw Willy Wiggelaar. Het zijn stuk voor stuk mooie prenten die een prachtig beeld van het oude Hoorn laten zien.

De vereniging Oud Hoorn ontving ook een grote ingelijste foto van Ferry Takken. De foto toont twee taxi's van de firma 'Kaag Tax', een bedrijf dat aan het eind van het Achterom (vlakbij het Breed) te vinden was. Toen ging het om huisnummer 121, tegenwoordig is het nummer 113. Een exacte datum is niet bij de foto vermeld, maar het moet zeker voor 1951 zijn. De twee taxi's hebben namelijk nog een

provinciaal kenteken. In 1951 werden die kentekens (de G stond voor auto's uit Noord-Holland) vervangen door de landelijke kentekens met een combinatie van twee letters met twee keer twee cijfers. Deze kentekens werden niet meer door de provincie toegekend, maar door de toen opgerichte Rijksdienst voor het wegverkeer (RDW). Voor de hand ligt dat de foto eind jaren '40 is gemaakt. Een advertentie in het Nieuw Noordhollandsch Dagblad van 9 juli 1945 meldt dat het taxibedrijf weer rijdt. Het zou zomaar kunnen zijn dat dit feit ook op de gevoelige plaat vastgelegd is.

Over een winkel aan het Grote Noord gesproken, uit de nalatenschap van de familie Hermarij (denk erom, de klemtoon op de a en niet, zoals in de volksmond gebruikelijk was, de klemtoon op Her) werden een drietal leuke afbeeldingen van Hoorn, alsmede twee dozen met boeken over Hoorn geschonken. Een van de familieleden bracht het materiaal bij het 'clubhuis' van onze vereniging.

We zijn weer blij met alle schenkingen, gulle gevers: hartelijk dank! En als u aan het opruimen bent, denk dan bij al het Hoornse dat gevonden wordt ook eens aan onze vereniging.

Tenslotte. Als iemand interesse heeft om het documentatiecentrum weer nieuw leven in te blazen, laat hij/zij dan contact opnemen met bestuurslid Jan Haring, te bereiken via het mailadres beheeroip@oudhoorn.nl. Jan kan de benodigde informatie verschaffen en niet alleen Jan zal blij zijn met de interesse. Vrijwilligerswerk is mooi werk!

Een parel voor Hoorn

In de rubriek stadsbeeldbewaking wordt stilgestaan bij een klein of groot project dat mooi is uitgevoerd.

Achterom 98

Afgelopen zomer is in opdracht van de familie Oostland het voormalige kaaspakhuis uit 1930 op Achterom 98 verbouwd tot wooneenheden, naar een ontwerp van Luc Trigallez. De oorspronkelijk kozijnopeningen zijn daarbij behouden, de zesruits ramen zijn weer terug en de laaddeuren zijn verglaasd en nu voorzien van een Frans balkon. De gevel is van architectuurhistorische waarde vanwege de herkenbare typologie en de kenmerkende architectuur uit het interbellum. Het pand herkeek zijn oorspronkelijke gevelbekroning met daarop de namen van de kaashandelaren: MESCHER & van WEES. Dit was een groothandel in roomboter en kaassoorten met als specialiteiten melange en vetwaren. Op de zijgevel is de grote muurschildering 'MESCHER & van WEES - BOTER & KAASHANDEL' in ere hersteld door decoratiekunstenaar Henk Groot. Hij heeft de tekst in de originele letters geschilderd op basis van de aanwezige bouwsporen en oude foto's.

Naast de familie Oostland en de gemeente Hoorn hebben bouwbedrijf Hoorn 80 en metaalbewerkingbedrijf Allas van Heezen bijgedragen aan de reconstructie van deze bijzondere reclame-uitingen. Eerder

werden dankzij subsidie uit de regeling 'Beleefbaar maken van Erfgoed' een emailen reclamebord van Van Houten's cacao aan het Claes Joesthuys, de geschilderde gevelreclame bij Pool's Stoomtabaksfabriek op het Achterom en de geschilderde gevelreclame Volks Bierhuis op de hoek Grote Oost - Zon in ere hersteld.

Stadsbeeld Restauraties & veranderingen

Grote Noord 13

Het verbouwen van de voormalige pastorie (rijksmonument) van de Cyriacuskkerk tot wooneenheden. De volgende punten zijn bijzonder:

- Het oorspronkelijke stoephek wordt teruggebracht.
 - Op het achterdakvlak komt een halfronde dakkapel.
 - Het isoleren van de kap. De bestaande pannen worden teruggelegd.
 - In het linker dakvlak worden zes nieuwe dakramen geplaatst.
 - Op het achtererf tegen de muur van het Achterom komt een berging, het dak blijft onder de bestaande gemetselde tuinmuur.
 - De gietijzeren goot wordt hersteld.
- De monumentencommissie uit haar waardering voor het plan.

Grote Noord 118-120 en Nieuwe Noord 57

Het op de begane grond gedeeltelijk samenvoegen van twee beeldbepalende panden en het realiseren van appartementen op de verdieping. Het achterliggende beeldbepalende pand aan het Nieuwe Noord wordt circa 2 meter naar achteren uitgebreid. Per bouwlaag wordt een appartement gerealiseerd, de begane grond blijft in gebruik als winkelruimte. Op de panden aan het Grote Noord worden 3 meter uit de voorgevel dak-

kapellen geplaatst. Op het linker dakvlak van het pand aan het Nieuwe Noord wordt eveneens een dakkapel geplaatst. De magazijndeuren in de gevel aan het Nieuwe Noord worden vervangen door eenvoudige deuren met een glasvlak. De monumentencommissie kan zich de doorbraak tussen Grote Noord 118 en 120 voorstellen gezien de geringe breedte van de panden. De afdeling ruimtelijke ordening moet daar nog een uitspraak over doen.

West 72

Het verbouwen van een pand tot eetcafé en het realiseren van een nieuwe achtergevel. Het voorste gedeelte van het pand is een rijksmonument. De balkenlaag in het voorste gedeelte van het pand wordt hersteld. Op de eerste verdieping wordt een deel van de vloer weggehaald om een vide te realiseren. Aan de achterzijde komt een nieuwe gevel bekleed met houten delen. De monumentencommissie uit haar complimenten voor de zorgvuldige uitwerking.

Hoofd 2

Het plaatsen van vier zogenaamde Jan van der Heijden lantaarnpalen bij de sluis (rijksmonument) en vier wandarmaturen op de zijwanden van de sluis om de doorvaart meer te belichten. De armaturen schijnen op de kolk en niet op de sluiswand. De bestaande lantaarnpaal wordt verwijderd. De monumentencommissie geeft als suggestie mee om Ritter lantaarnpalen te plaatsen.

Westerdijk

De aanleg van een recreatief balkon ter plaatse van de voormalige blusdam, een plek om van het uitzicht te genieten. Om het balkon (12 x 3 meter) wordt een zitrand gemaakt. Op het balkon wordt het verhaal van de dijk (Provinciaal monument) verteld door middel van Noordse stenen. De monumentencommissie ziet het balkon als een element waar het gebruik van hoogwaardig materiaal gewenst is. Hardsteen is daarbij het meest voor de hand liggend omdat dat passend is bij de bouwmaterialen die in de binnenstad gebruikelijk zijn.

Nieuwe Noord 40

Het transformeren van de verdieping boven een winkel naar twee woningen. Op de beide zijdakvlakken worden twee kleine dakkapellen geplaatst. Op de begane grond komt een nieuwe entree deur. De kozijnen op de verdieping worden verlengd en uitgevoerd met Franse balkons en in de topgevel komt een gevelopening. De monumentencommissie acht de voorgestelde ingrepen voorstelbaar, de Franse balkons in combinatie met de bestaande pui op de begane grond leiden echter tot een onevenwichtig gevelbeeld.

Lange Kerkstraat 24

Het wijzigen van de voor- en achtergevel van een beeldbepalend pand. In de voorgevel wordt een nieuwe pui gemaakt met een invulling en detaillering die refereert aan het historische beeld. Aan de achterzijde wordt een dakopbouw verplaatst.

Stadsbeeld Restauraties & veranderingen

Blauwe Berg 5, kapel Missiehuiskapel

Bovenin de grote kapel wordt aan de achterzijde een Bed & Breakfast gerealiseerd waar daglicht voor gewenst is. In de topgevel van de kapel komt daartoe een extra gevelopening. De Bed & Breakfast krijgt een klein dakterras met een teruggeleigd balkonhek. De kapel wordt geschikt gemaakt voor bijeenkomsten en partijen.

De gebrandschilderde ramen worden naar onder verlengd. De rollaag blijft gehandhaafd en daaronder wordt een sparing gemaakt. Er komt een doorgang vanaf de kapel naar het terras. Het bestaande raam wordt tot maaiveld verlengd om daar een deur van te maken. De monumentencommissie uit haar complimenten voor het plan.

't Glop 2

Het plaatsen van een dakkapel op het linker- en rechterzijdakvlak en het wijzigen van de voorgevel. De dakkapellen worden bekleed met Keralit. De dakkapel op het linker dakvlak wordt ingevuld met een kunststof kozijn. Deze dakkapel is echter goed zichtbaar vanuit de openbare ruimte. In de welstandsnota staat dat het gebruik van kunststof in de binnenstad is toegestaan mits het kunststof vanaf openbaar gebied niet zichtbaar is. Voor wat betreft de gevelwijziging adviseert de monumentencommissie gebruik te maken van het bestaande gat om daar een zo groot mogelijk raamkozijn in te plaatsen.

Turfhaven 8

Het wijzigen van de voorgevel en de kapconstructie van een eerder goedgekeurd bouwplan. De zadelkap wordt vervangen door een mansardekap en de voorgevel wordt in zijn geheel vervangen. Boven de kozijnen worden hanenkammen met sluit- en aanzetstenen toegepast. De gevel wordt opgetrokken in een vechtformaat en het metselwerk wordt verbijzonderd met gele spekbanden. Met het oog op een divers beeld wordt de steenkeuze niet dezelfde als bij het aangrenzende pand.

Zo'n prachtig magazine verdient een groot publiek, vindt u niet?

De vereniging Oud Hoorn is een actieve vereniging. Alles over de historie van de stad kunt u vinden op de enorm uitgebreide website www.oudhoorn.nl. Hier is ook de beeldbank en kennisbank te raadplegen. U kunt ook een bezoek brengen aan het verenigingsgebouw om een expositie te bekijken of als u eens wat meer wilt weten over het adres of de straat waar u woont. De vereniging organiseert jaarlijks lezingen, exposities, zomeravondwandelingen en cursussen over de historie van Hoorn.

Leden van de Vereniging Oud Hoorn - en dat zijn er zo'n 2000! - dragen door hun lidmaatschap bij aan het behoud van onze fraaie stad. De vereniging stelt zich ten doel het materiële en immateriële erfgoed binnen de gemeente Hoorn te beschermen en de kennis over de geschiedenis van de gemeente en haar erfgoed te vergroten en te verspreiden. Dat doen wij ook met dit mooie magazine. Vier keer per jaar ontvangen de leden van Oud Hoorn dit blad in de bus.

Wilt u ook graag bijdragen aan het behoud van onze fraaie stad en daarbij dit mooie informatieve tijdschrift ontvangen? Of wellicht iemand anders het lidmaatschap cadeau geven? U bent van harte welkom! Een lidmaatschap kost slechts € 25,- per jaar of € 17,50 voor een cadeau lidmaatschap. Geeft u een lidmaatschap aan iemand cadeau, dan ontvangt u van ons ook een cadeautje: een fraai boek. U kunt kiezen uit verschillende titels, waaronder een boek over de geschiedenis van de Waag of de Lutherse kerk, over het leven van Junius of Tenthof of 'Uit de Schemer van Hoorns verleden', over de vroegste geschiedenis van de stad. Regel het snel en gemakkelijk: stuur een mailtje naar leden@oudhoorn.nl of regel het via de website. Maar uiteraard kunt u hiervoor ook langskomen in ons verenigingsgebouw.

Vereniging Oud Hoorn

Onder de Boompjes 22 | 1621 GG Hoorn | tel. 0229-273570
Email: info@oudhoorn.nl
Geopend: dinsdag en donderdag 10.00-16.00 uur
zaterdag 10.00-14.00 uur
www.oudhoorn.nl

Lidmaatschap

Normaal: € 25,- per jaar, incl. kwartaalblad
Gezinslid: € 15,- per jaar
Jeugd: € 7,50 per jaar
Lid voor het leven: Ouder dan 45 jaar: eenmalig € 700,-
Ouder dan 55 jaar: eenmalig € 500,-
Ledenadministratie: leden@oudhoorn.nl
Contributie: NL92 INGB 0000 7229 54

Het lidmaatschap geldt voor een heel kalenderjaar. Lidmaatschap uiterlijk één maand voor einde kalenderjaar schriftelijk opzeggen.

Losse nummers: leden: € 4,50 | niet-leden: € 6,-

Redactie

Chris Holman, Arnoud Lansdaal, Ben Leek, Wally Ooms, Arnoud Schaake, Christiaan Schrickx, Ton Spruijt, Willy Wiggelaar

Redactieadres:
Arnoud Lansdaal
Boomgaard 1 | 1695 BN Blokker
Email: redactie@oudhoorn.nl

Productie:
Sprintprint
De Factorij 34c | 1689 AL Zwaag
www.sprintprint.nl

Colofon

Kwartaalblad
Vereniging Oud Hoorn

Bestuur:
Jaap van der Hout, voorzitter,
Matt Wever, secretaris,
Jos Renckens, penningmeester,
Ron Dol, Jan Haring, Anja Morit.

Ereleden:
J.C. Kerkmeijer (1875-1956)
mr.dr. B. R. Canneman (1909-1982)
H. Krijgsman (1914-1990)
D. Breebaart (1905-2002)
C. Kuppers (1920-1990)
drs. H.M. van den Berg (1918-2005)
J.L.N. Dijkstra (1930-1992)
J.M. Baltus (1939-1994)
J.P.H. van der Knaap (1936-2007)
J.E.J. Lamers
A. de Graaf
L.P.M. Hoogeveen
A. Boezaard
F. Uiterwijk
A.G.F. van Weel
E.S. Ottens
F.L. van Iersel
H. Stapel

Foto's/illustraties:
Bureau Erfgoed / Archeologie
Frans van Iersel
Benno Ellerbroek
Arnoud Lansdaal
Rijksmuseum
NIMH
Vereniging Oud Hoorn
Christiaan Schrickx
Westfries Archief
Westfries Museum
Wally Ooms
Willy Wiggelaar

ISSN: 2213-7009

Copyright:
Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de redactie.

Verleden & Heden

Willy Wiggelaar

Als in 1959 de dochter van Dick Schermer bijna verdrinkt besluit hij om zwemlessen te gaan geven. De enige plek waar het dan kan is in het Witte Badhuis. Maar dat is in de winter gesloten.

Er is niet veel zwemwater om les te geven beschikbaar, maar dat is voor Dick geen probleem. Hij koopt een vrachtwagen met laadbak, zet er een grote bak in die gevuld kan worden met water en trekt door de kop van Noord-Holland. Op diverse plaatsen kan hij zo de kinderen de zwemkunst bijbrengen. Dit is van korte duur omdat ook deze lessen in de winter niet door kunnen gaan.

Al vrij snel kan hij een locatie huren van Nieuwpoort aan het Pelmolendpad. Hij laat er een 'groot' bad maken dat door een gaskachel wordt verwarmd. De leerlingen krijgen eerst op de zolder van een naastgelegen metaaldraaij (Van Scherpenzeel) droogzwemmen. Als ze de slag goed te pakken hebben mogen ze het water in. Dick maakt zelf zwembandjes van 2 ballen en een oude fietsband. De band gaat onder de oksels en de ballen houden de kinderen drijvend.

Na een aantal jaren komt de locatie naast de zwemschool vrij en Dick laat er een nieuw bad bouwen. Inmiddels zijn het niet alleen kinderen die les krijgen, maar ook volwassenen. De meeste kinderen, maar vast ook de volwassenen, herinneren zich nog wel de enorme kachel in de

Zwemschool Schermer

kleedruimte. Er stond een houten hek omheen waar menig kind water tegenaan gegooid zal hebben. Dat siste zo lekker. Ook de vreselijke chloorlucht zal bij menigeen in het geheugen staan gegrift. Het afzwemmen gebeurt in het Pesiebad in Alkmaar omdat het bad in Hoorn te klein is. Na een tijdje krijgt Dick hulp van juf Oostrom en kunnen er meer lessen gegeven worden. Tot 's avonds laat staan er auto's bij de zwemschool.

Op zondag is de zwemschool gesloten, maar Nieuwpoort heeft de sleutel en de hele buurt vermaakt zich uitstekend in het lekkere warme water. De zwemschool verhuist in 1975 naar de Huesmolen. Daar komt een nieuw bad met moderne voorzieningen zoals een zwevende vloer.

Voor Dick is het geven van zwemlessen een 'sprong in het diepe' geweest. Hij redeneert dat voor een land met zoveel water het toch wel een veilig idee is dat kinderen (en volwassenen) de zwemkunst machtig zijn. Velen zijn het met hem eens! Dick Schermer is in 2017 op 89-jarige leeftijd overleden.

